

På land och under vatten i Kungsviken

Arkeologisk utredning
Kungsviken 1:6 m. fl.,
Morlanda och Röra socknar, Orusts kommun

Robert Hernek och Thomas Bergstrand
Bohusläns museum Rapport 2010:14

På land och under vatten i Kungsviken

Arkeologisk utredning

Kungsviken 1:6 m. fl., Morlanda och Röra socknar, Orusts kommun

Bohusläns museum Rapport 2010:14

ISSN 1650-3368

Författare Robert Hernek och Thomas Bergstrand

Layout, grafisk form och teknisk redigering Gabriella Kalmar

Omslagsbild Framsidans foto taget av Robert Hernek. Fotot visar vy över Kungsvikens marina och bilden är tagen från ett högt berg på den östra sidan av viken. Foto mot sydsydväst. Baksidans foto är taget av Robert Hernek. Bilden är tagen cirka hundra meter söder om hällkistan Morlanda 345, måndagen den 10 augusti. På natten hade kraftiga skyfall stängt av många vägar i mellersta Bohuslän. Foto mot öster.

Tryck IT Grafiska AB, Uddevalla 2010

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket medgivande 90.8012

Kartor godkända från sekretessynpunkt för spridning Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

Bohusläns museum

Museigatan 1

Box 403

451 19 Uddevalla

tel 0522-65 65 00, fax 0522-126 73

www.vastarvet.se, www.bohuslansmuseum.se

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Landskapsbild	7
Nurlandskap	7
Kulturlandskap och historiskt källmaterial	7
Fornlämningsmiljö	10
Tidigare undersökningar	14
Metod	16
Resultat – utredningen på land	16
Nya fornlämningar samt ny utsträckning av tidigare kända fornlämningar	22
<i>Röra 235, en stenåldersboplats</i>	22
<i>Morlanda 451, en tidigare känd stenåldersboplats med ny utsträckning</i>	23
<i>Morlanda 545, en boplats från mesolitikum</i>	25
<i>Morlanda 544, en boplats från mesolitikum</i>	27
<i>Morlanda 290</i>	29
Resultat, övriga utredningsområden	30
<i>Undersökt område öster om viken</i>	30
<i>Undersökta områden sydost om viken kring gården Liden</i>	30
<i>Undersökt område längst i söder</i>	30
<i>Undersökt område söder om viken</i>	31
<i>Undersökta områden väster om viken</i>	32
Resultat – den marinarkeologiska utredningen	33
Materialets potential	33
Slutsatser samt åtgärdsförslag	34
Referenser	35
Litteratur	35
Otryckta källor	35
Kartor	35
Tekniska och administrativa uppgifter	37
Bilagor	38

Figur 1. Utsnitt ur GSD-Röda kartan/Fastighetskartan med platsen för utredningen markerad.

Sammanfattning

Västarvet har genom Bohusläns museum under augusti månad 2009 gjort en arkeologisk utredning samt en marinarkeologisk utredning vid Kungsviken på norra Orust. Flera fastigheter inom Morlanda och Röra socknar, Orust kommun, Västra Götalands län (figur 1, 2, och 4). Utredningen föranleddes av pågående arbete för detaljplan för husbyggnation och utbyggnad av småbåtsmarina. Uppdragsgivare var Tekniska enheten på Orust kommun.

Inom eller precis i gränsen till detaljplaneområdet finns i digitala fornminnesregistret (FMIS) sedan tidigare tolv stycken registrerade objekt eller lämningar (bilaga 1). De utgörs av fem fasta fornlämningar, fem i kategorin *Övrig kulturhistorisk lämning* och två *Bevakningsobjekt*. Inom vattenområdet Kungsviken finns inga kända fornlämningar.

Vid utredningen grävdes schakt med grävmaskin och i mindre omfattning, även provgropar med spade. Utredningen resulterade i tre nyupptäckta boplatser samt utvidgning av två tidigare registrerade boplatser. De nyfunna boplatserna har erhållit fornlämningsnummer enligt nedan (se även objekttabell bilaga 3):

Röra 235 (f.d. nyfynd 1): boplat, stenålder, cirka 575 kvadratmeter

Morlanda 545 (f.d. nyfynd 3): boplat, stenålder, cirka 3000 kvadratmeter

Morlanda 544 (f.d. nyfynd 4): boplat, stenålder, cirka 840 kvadratmeter

En av boplatserna som fått en större utbredning är Morlanda 451 som utökats avsevärt mot norr. Det nya fyndområdet betecknades i slutanmälan som nyfynd 2 men har i FMIS kommit att inkorporeras med Morlanda 451 (figur 19). Den andra boplatserna som kom att utvidgas är Morlanda 290 belägen på vikens västsida (figur 25).

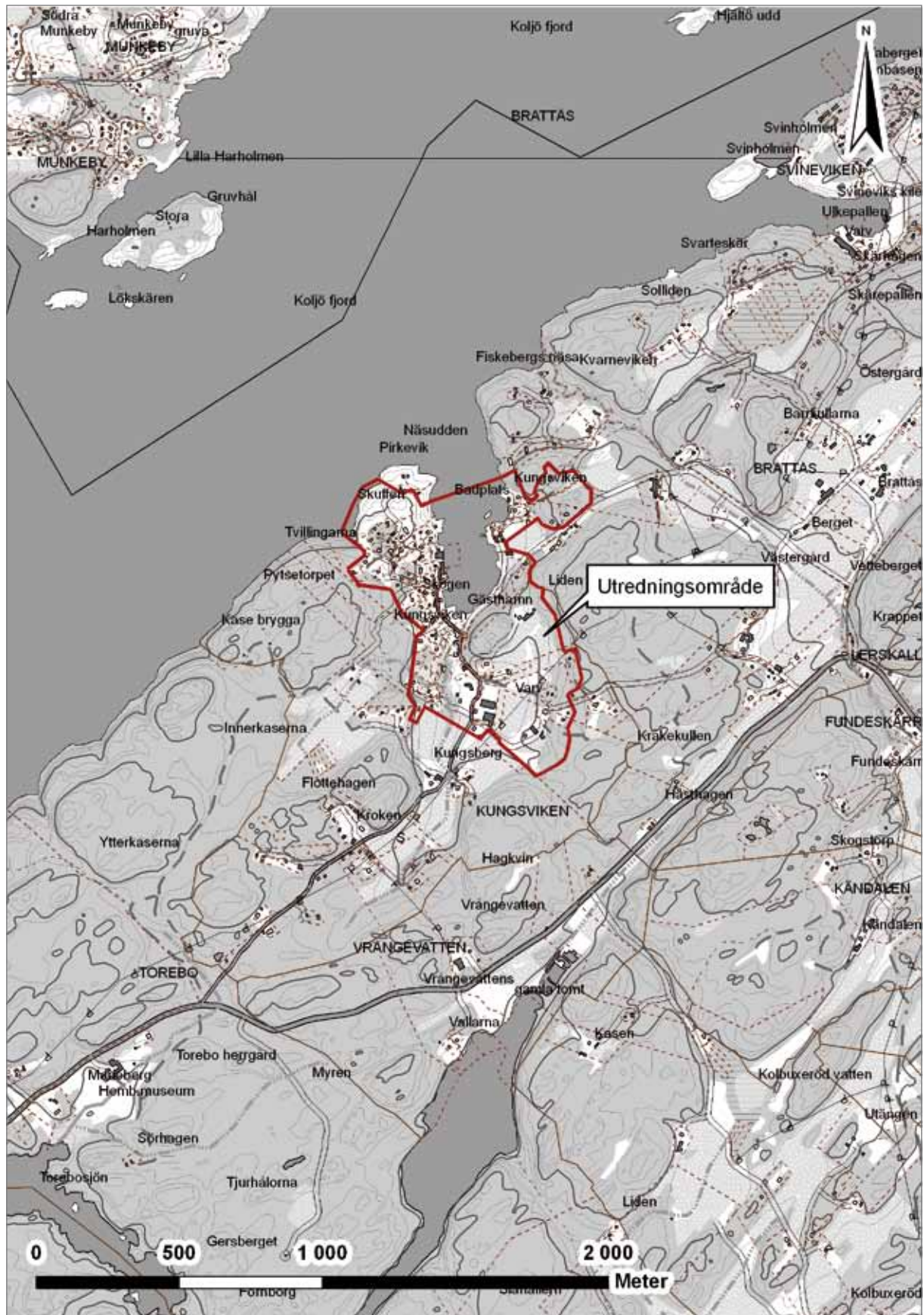
Vidare noterades att en redan förundersökt boplat, Morlanda 139, hade en felaktig position i FMIS men detta är numera åtgärdat.

Den marinarkeologiska utredningen genomfördes genom okulärbesiktning, sondering samt provgropsgrävning med ejektorsug. Dessutom grävdes sex provgropar jämnt fördelade mellan de tre bryggområdena längs östra sidan av Kungsviken. Inga fynd eller anläggningar av antikvariskt intresse påträffades.

I händelse av att lämningarna kommer att beröras av exploatering föreslår Bohusläns museum att de nyupptäckta fornlämningarna, Röra 235, Morlanda 544 och 545, samt tidigare registrerade fornlämningar bör förundersökas.

Bakgrund

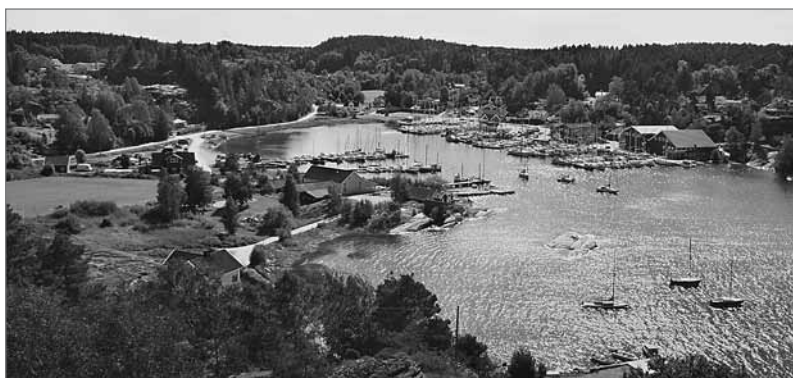
Västarvet har genom Bohusläns museum utfört en frivillig arkeologisk utredning inom fastigheterna Kungsviken 1:6, 1:7, Brattås 1:5 med flera, Morlanda och Röra socknar, Orust kommun, Västra Götalands län (figur 1, 2 och 10). Utredningen var föranledd av pågående arbete

Figur 2. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:20 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

för detaljplan för husbyggnation och utbyggnad av småbåtsmarina. Enbart vissa utvalda områden som är planerade att exploateras omfattades av utredningen (figur 4). Uppdragsgivare var Tekniska enheten på Orust kommun.

Fältarbetet på land genomfördes 6–18 augusti 2009 och medverkande var Robert Hernek (projektledare) och Joakim Åberg. Maskinförare var Magnus Johansson för Stene Entreprenad AB. Den marinarkeologiska utredningen genomfördes under en dag den 10 september av Thomas Bergstrand och Matthew Gainsford.

Figur 3. Vy som visar båthamnen och de inre delarna av Kungsviken. Foto mot sydsydväst, Robert Hernek.

Landskapsbild

Naturlandskap

Kungsviken utgörs av området kring en tämligen djupt inskuren smal vik på norra Orust. Viken kantas till största delen av höga berg och stränderna består till stor del av utfyllda strandängar. Söder om viken och högre upp i terrängen återfinns åkermarker och här har också varit platsen för gården Kungsviken. Förutom ett par gårdar består bebyggelsen av villor, fritidshus och småindustrier knutna till båtbyggeri eller annan marin verksamhet. En marina är placerad längs västra sidan av viken. Själva viken består av mjukbottnar och den inre delen av viken har ett vattendjup på under tio meter.

Kulturlandskap och historiskt källmaterial

I en sammanställning över skriftliga omnämnanden av orten Kungsviken i historiska källor anges orten för första gången år 1423 som *Kunungsvikenne*. Namnet återkommer under resten av 1400-talet om än med olika stavning. År 1544 anges *Kongzwig*, 1665 *Kongzwijken* och 1811

Kungsviken (Gullman, Palm 1963). På skifterskartorna från sent 1700-tal och 1800-tal anges vattenområdet som *Kongsvike-kile*.

I ett historiskt perspektiv förknippas Kungsviken främst med båtbyggeri. I botten ligger den medeltida sagan om den norske kung som skulle ha låtit bygga skeppet Ormen Långe i Kungsviken på Orust. Sanningshalten i denna uppgift får dock lämnas därhän. De första säkra uppgifterna om båtbyggeri anges vara från 1845 då en båtbyggare är upptagen i taxeringskalendern. Verksamheten växte under 1800-talet och man producerade båtar och större fartyg åt fiske- och fraktnäringen. Under första hälften av 1900-talet inriktades produktionen främst på fiskebåtar och andra typer av bruks- och nöjesbåtar i trä (Overland 1994).

I Johan Petterssons sammanställning över skärgårdsverk i Bohuslän under sent 1700-tal och tidigt 1800-tal anges sammanlagt fyra trankokerier i Kungsviks kile. Verken är av mindre omfattning och uppges ha bestått av en respektive två kittlar (Pettersson 1999:44).

Den äldsta historiska kartan över Kungsviken är från 1695 och är en geometrisk avmätning av inägomark (figur 5). Ingen bebyggelse är då angiven i anslutning till Kungsviken. Storskifte för Kungsviken och Västra Brattås sker under 1790-talet följt av laga skifte med början på 1820–1830-talen. Det är främst på de mer detaljerade kartorna från 1800-talet som man kan följa en dokumenterad framväxt av bodar och bryggor i Kungsviken. En återkommande företeelse i skifteskartorna är en större brygga eller kaj på den västra sidan av viken (figur 6 och 7). Troligen har den utgjort en större lastagebrygga av betydelse för omkringliggande gårdar i Kungsviken och Brattås. På storskifteskartan (utmark) för Brattås år 1794 återges hela nio bod- eller hussymboler samlade till vikens östra sida vid ett bergsimpediment (figur 8). Två mindre bryggor på pålar ansluter till bebyggelsen. Möjligen är det här som de fyra trankokerierna var förlagda som Pettersson (1999) hänvisar till i sin sammanställning. Husen återges även på laga skifteskartan från 1835 vilket betyder att bebyggelsen har varit permanent. Från 1865 finns en karta där det aktuella avsnittet skiftas med anledning av ”båtbyggnadsplanerna och strandplats” (figur 9). Skiftet innebar färre, men troligen något större byggnader. Uppenbarligen har det funnits behov att reglera utnyttjandet av denna del av viken. Tiden för kartan sammanfaller även med expansionen av båtbyggeriet i Kungsviken.

Ser man till markutnyttjande så skiljer sig det äldre kartmaterialet inte nämnvärt från dagens. Dagens markanvändning präglas emellertid av flera ”trädade” åkrar och frånvaro av betesdjur.

Det går att orientera sig väl i området med exempelvis laga skifteskartan i handen (figur 7). På flera ställen finns också lämningar bevarade, vilka tydliggör de landskapshistoriska sambanden. Bland de sistnämnda märks flera välbevarade stenmurar och äldre vägar.

Figur 5. Utsnitt från geometrisk avmätning av inägomark i Kungsviken från 1695.

Fornlämningsmiljö

Norra Orust är ett område med många fornlämningar vilka täcker in hela den förhistoriska perioden. Torebo väster om Kungsviken är uttagen som en speciellt skyddsvärd miljö ur fornminnessynpunkt (område 107 i *Fornlämningsmiljöer i Göteborgs och Bohus län*, Länsstyrelsen 1984). I miljön ingår flera stenåldersboplatser, fyndplatser samt två dösar.

En annan miljö av stort intresse ligger bara några hundra meter öster om detaljplaneområdet inom fastigheterna Brattås 1:3 och 1:4. Här, inom fornlämning Röra 19, finns en dös och en gånggrift samt ett gravfält bestående av ett tjugotal högar. På bergskränen återfinns också många rösen varav ett, Röra 40, ligger på en bergstopp strax öster om detaljplaneområdet.

Figur 6. Utsnitt från storskifteskarta av inägomark i Kungsviken från år 1800. En brygga eller kaj är inritad på den västra sidan av viken.

Strax söder och väster om utredningsområdet återfinns fem boplatser samt uppgifter om en borttagen domarring, Morlanda 344.

Inom eller precis i gränsen till detaljplaneområdet finns i digitala fornminnesregistret (FMIS) sedan tidigare tolv stycken registrerade objekt eller lämningar (figur 10, bilaga 1). De fasta fornlämningarna är fem till antalet och de utgörs av fyra boplatser; Morlanda 451, 290, 139 samt Röra 110 som är belägen i nordost och strax utanför området. Till de fasta fornlämningarna hör också en hållkista, Morlanda 345, som ligger vid gränsen till detaljplaneområdet längst i sydost (figur 10 och 13).

Fem objekt hör till kategorin *Övrig kulturhistorisk lämning*; nämligen en by- och/eller gårdstomt (Morlanda 452) samt fyra fyndplatser (Morlanda 291, 292, 293 och 364). Dessutom finns två så kallade *Bevakningsobjekt* i form av äldre uppgifter om boplatser (Morlanda 294 och 363).

Inom vattenområdet Kungsviken finns inga kända fornlämningar. Enligt uppgift ska det dock finnas två eller tre slojade fartyg inom den nordvästra delen av viken. Dessa skall vara av yngre datum, troligen 1900-tal. Lämningarna är till dags datum inte antikvariskt bekräftade.

Figur 7. Utsnitt från laga skifteskarta i Kungsviken från år 1830. Områden som brukas som åker- och betesmark överensstämmer tämligen väl med dagens markutnyttjande.

Figur 8. Utsnitt från storskifteskartan av utmark för Brattås från år 1794. På en liten udde vid östra sidan av viken finns nio byggnader samlade.

Figur 9. Utsnitt från Karta över båtbyggnadsplanerna samt strandplatsen till hemmanet Westra Brattås från år 1865.

Tidigare undersökningar

Med anledning av planerad husbyggnation gjordes 2001 en förundersökning av en stenåldersboplats, Morlanda 139, belägen på västra sidan av Kungsviken och inom planområdet (Axelsson 2001). Vid den nu aktuella utredningen uppmärksammades att Morlanda 139 hade en felaktig position i det digitala fornminnesregistret (FMIS) men detta är nu åtgärdat (figur 10).

Gränsande till detaljplaneområdet i nordost ligger en boplats, Röra 110. Delar av denna förundersöktes år 2002 med anledning av VA-ledning. Förundersökningen berörde enbart den södra delen av fornlämningen, nämligen den mindre del som ligger söder om vägen mellan Kungsviken och Brattås. Ytan visade sig vara kraftigt omrörd och inga fynd eller anläggningar påträffades (Gutehall 2003).

Figur 10. Karta över detaljplaneområdet med tidigare kända fornlämningar samt kulturhistoriska lämningar markerade. Skala 1:5 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

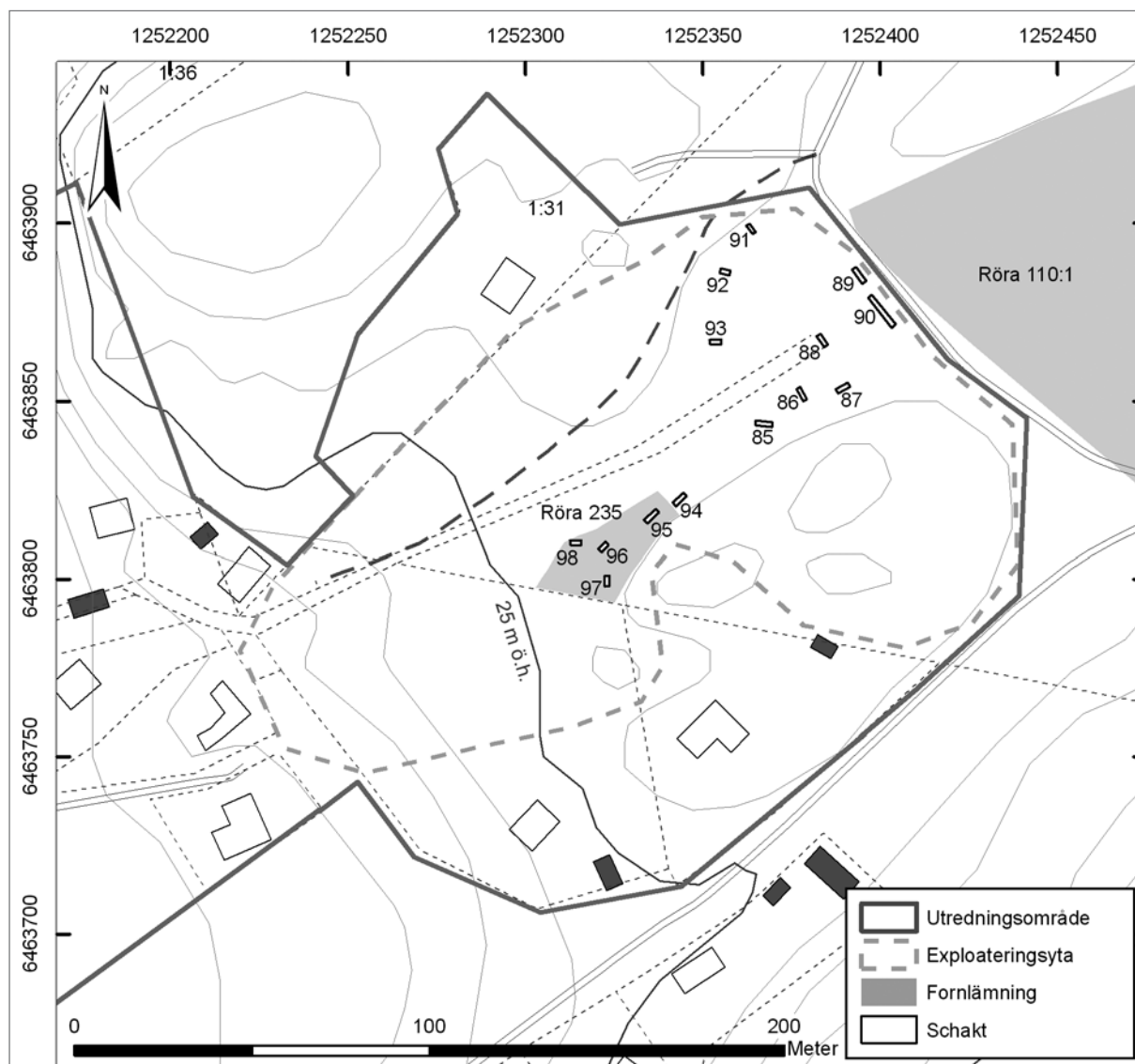
Metod

En första åtgärd var att göra en rekognoscering där prioriterade områden valdes ut, vilka platser som var framkomliga med maskin utrönades etcetera. Vid arbetet grävdes schakt med hjälp av en larvgående maskin och i skogsmark grävdes provgropar på platser som bedömdes intressanta ur fornlämnings synpunkt. Schakten mättes in med GPS, däremot har det exakta läget för provgroparna inte dokumenterats. I utredningen har även studier av arkivhandlingar samt äldre kartmaterial ingått.

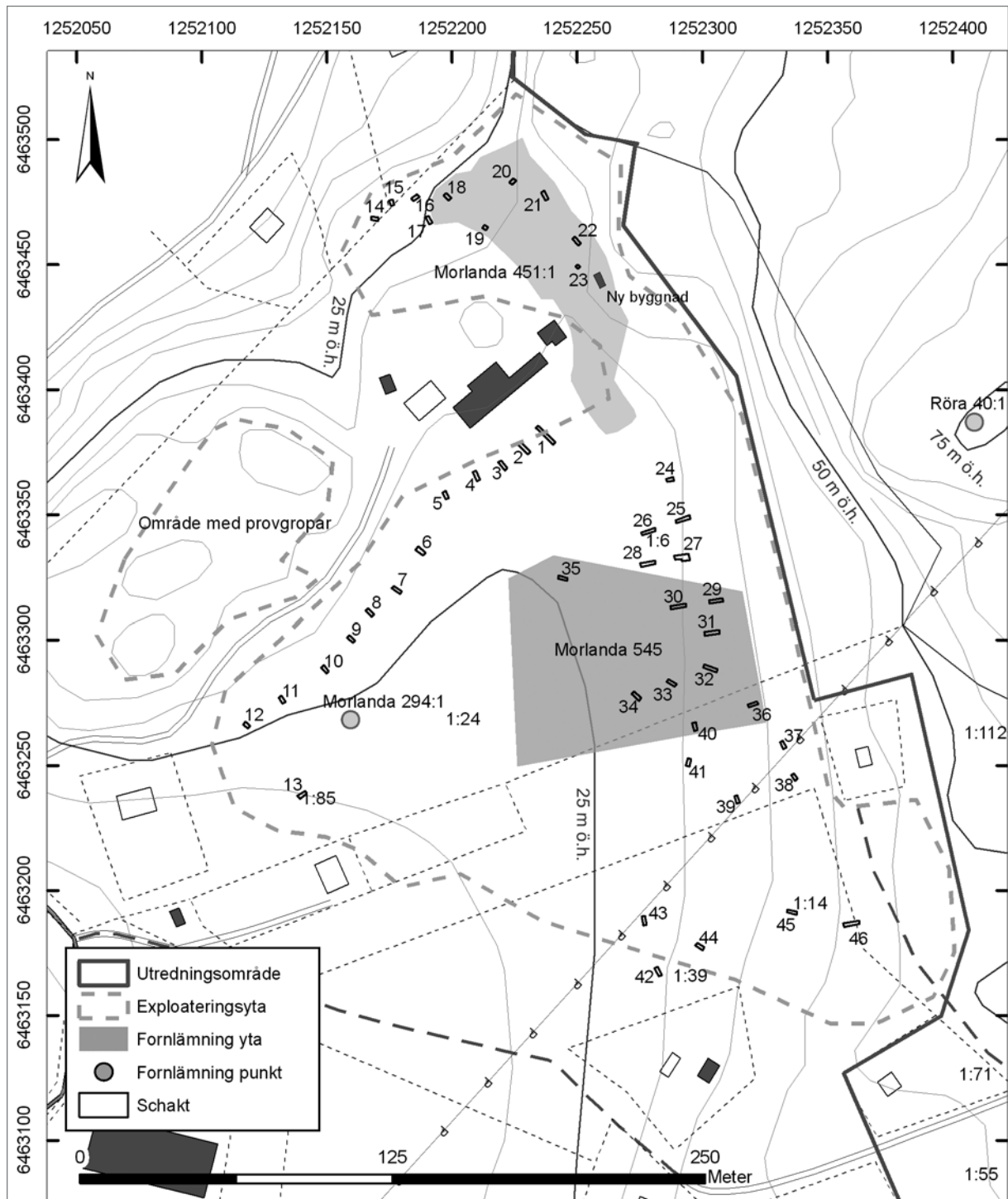
Den marinarkeologiska utredningen genomfördes med okulär besiktning och sondering av aktuella bottenavsnitt samt provgropsgrävning med ejektorsug. Dessutom grävdes sex provgropar jämnt fördelade mellan de tre bryggområdena längs östra sidan av Kungsviken.

Resultat – utredningen på land

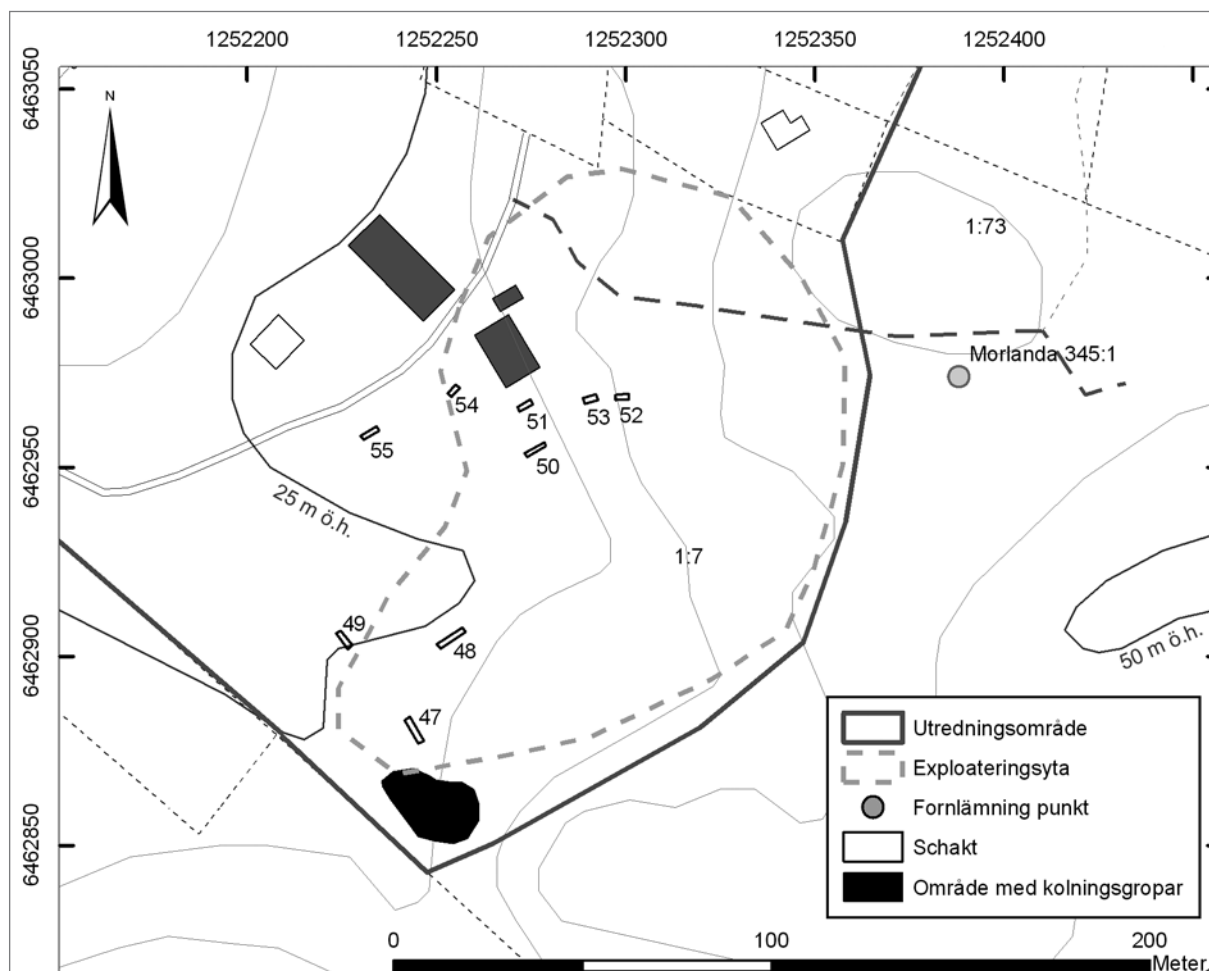
Sammanlagt grävdes 98 stycken schakt och de flesta var mellan 3 och 5 meter långa och 1,3 meter breda (se figur 11–15 samt bilaga 2). Åkermarkerna bestod mestadels av finkorniga jordarter som såsom lera, silt eller sandig silt. Sand återfanns inom ett område söder om viken (figur 14) och inom ytterligare ett par mindre områden. Sand, grus och sten fanns företrädesvis i schakt som grävdes i skogsmark eller längs bergskanter.

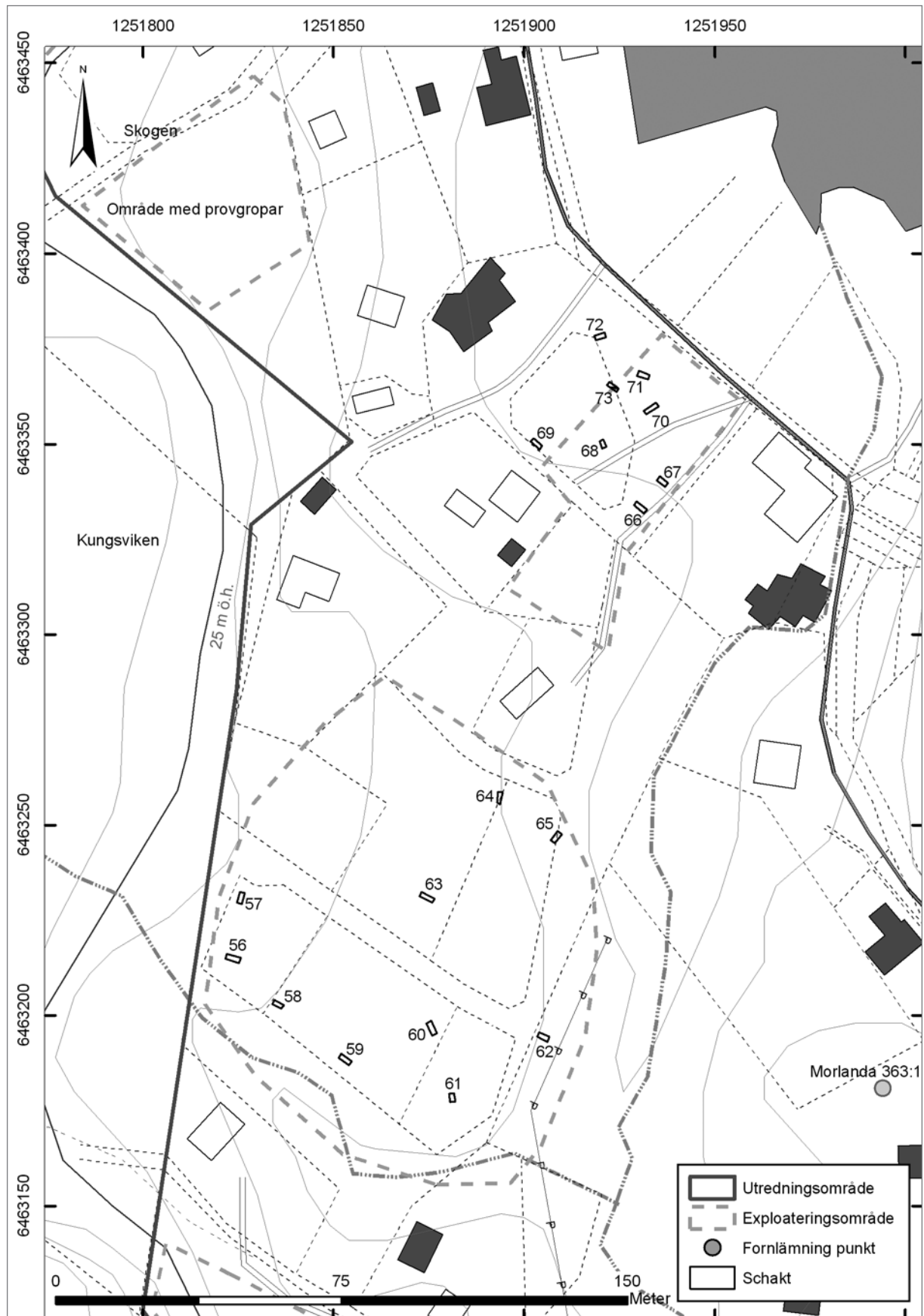
Figur 11. Undersökt område öster om viken med grävda schakt markerade. Skala 1:2 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

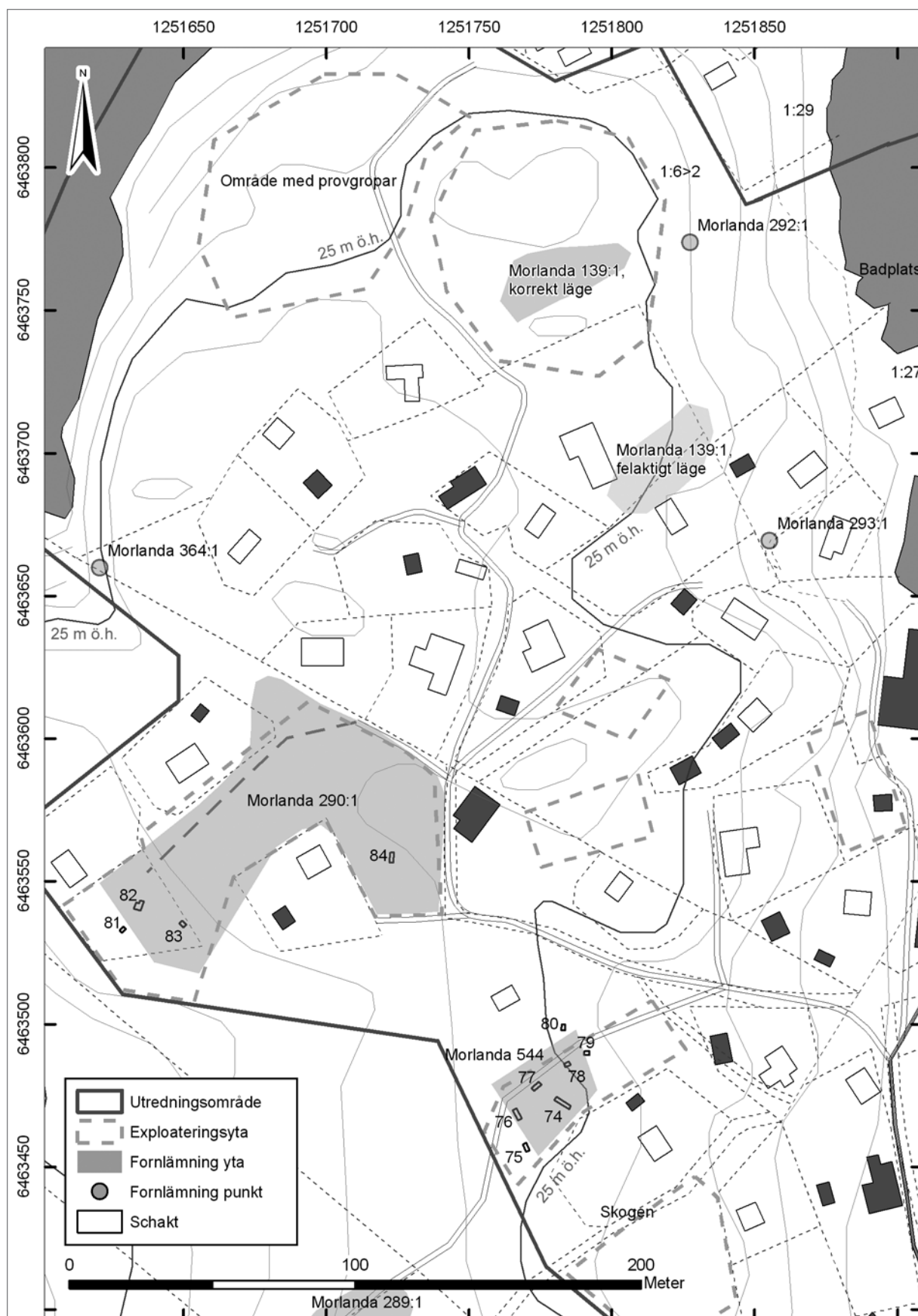
Figur 12. Undersökta områden sydost om viken kring gården Liden. Grävda schakt samt nya fyndområden har markerats. Bergpartiet väster om Liden utreddes genom provgropar. Skala 1:2 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

Figur 13. Undersökt område längst i söder med grävda schakt markerade. Observera att området med kolningsgropar betecknas som övrig kulturhistorisk lämning. Skala 1: 2 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

Figur 14. Undersökta områden söder om viken med grävda schakt markerade. Skala 1: 2 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

Figur 15. Undersökta områden väster om viken med grävda schakt markerade. På kartan anges också det korrekta läget för den redan förundersökta boplatsen Morlanda 139. Skala 1: 2 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

Figur 16. Vy mot den västra sidan av Kungsviken. Boplatsen Morlanda 139 ligger omedelbart till vänster om den högsta bergshöjden på udden. Foto mot västsydväst, Robert Hernek.

Nya fornlämningar samt ny utsträckning av tidigare kända fornlämningar

Utredningen resulterade i tre områden som har bedömts utgöra mer intakta lämningar efter förhistoriska boplatser. Dessa har erhållit fornlämningsnummer Röra 235, Morlanda 544 och Morlanda 545. Dessutom har en tidigare känd boplat, Morlanda 451 vid gården Liden, kommit att utvidgas avsevärt mot norr. Också den tidigare kända boplatsen Morlanda 290 på västra sidan av viken, har fått en större utsträckning än tidigare. Samtliga dessa platser presenteras nedan.

Vidare kunde konstateras att Morlanda 139, som är en sedan tidigare förundersökt boplat (Axelsson 2001) hade en felaktig position i det digitala fornminnesregistret (FMIS).

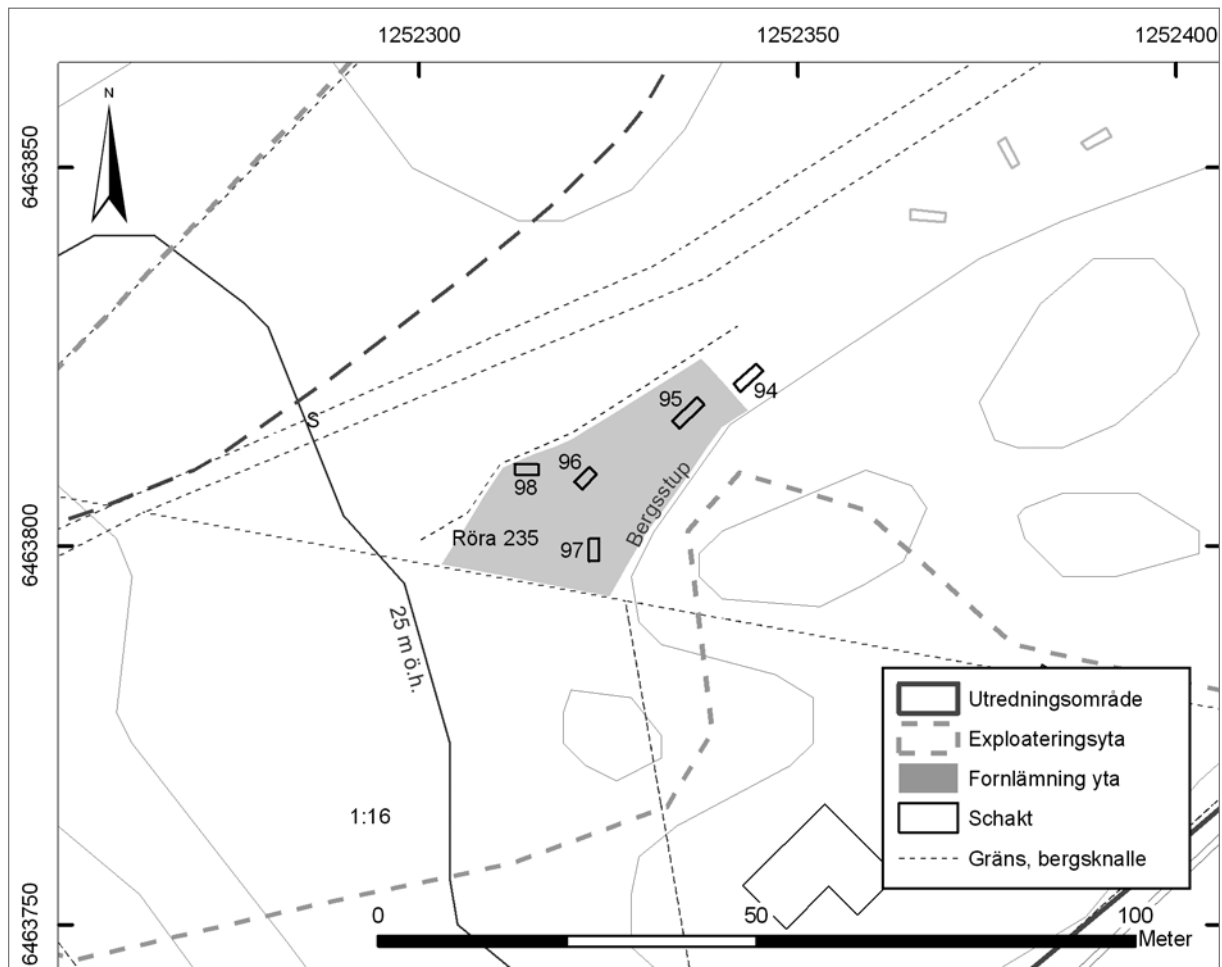
För en kortare sammanfattning från övriga områden, se vidare under rubriken *Resultat, övriga utredningsområden*.

Röra 235, en stenåldersboplat

Röra 235 är en nyupptäckt boplat om cirka 40 x 10–20 meters storlek (SV–NO) och har en utsträckning om cirka 575 kvadratmeter (figur 11 och 17).

Boplatsen ligger på södra sidan av en smal dalgång som sluttar svagt mot väster. I öster mynnar dalgången mot en åker. Boplatsen begränsas i söder av en brant bergvägg och begränsningen i norr utgörs av en långsträckt, öst-västlig och lågt uppstickande bergsknalle som löper genom dalgången (figur 17). Av en tillfällighet råkar boplatsens gräns i väster sammanfalla med en gårdsgård. Växtligheten utgörs av blandskog med björk, asp, rönn, gran, tall och enbuskar.

Fyra av schakten hamnade inom fornlämningen (schakt 95–98, figur 17). Flintan påträffades i huvudsak i mörkbrun sand under förnan. Det mesta av flintan är osvallad men enstaka svallade flintor förekommer. Påfallande många flintor var brända (bilaga 2). I schakt 95 framkom också en urlakad härd med skörbränd sten. Utifrån fynden och

Figur 17. Plan över Röra 235 (nyfynd 1) med grävda schakt markerade. Skala 1:500. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

boplatsens höjd över havet, kring 25 meter, kan boplatsen Röra 235 ges en preliminär datering till senmesolitikum.

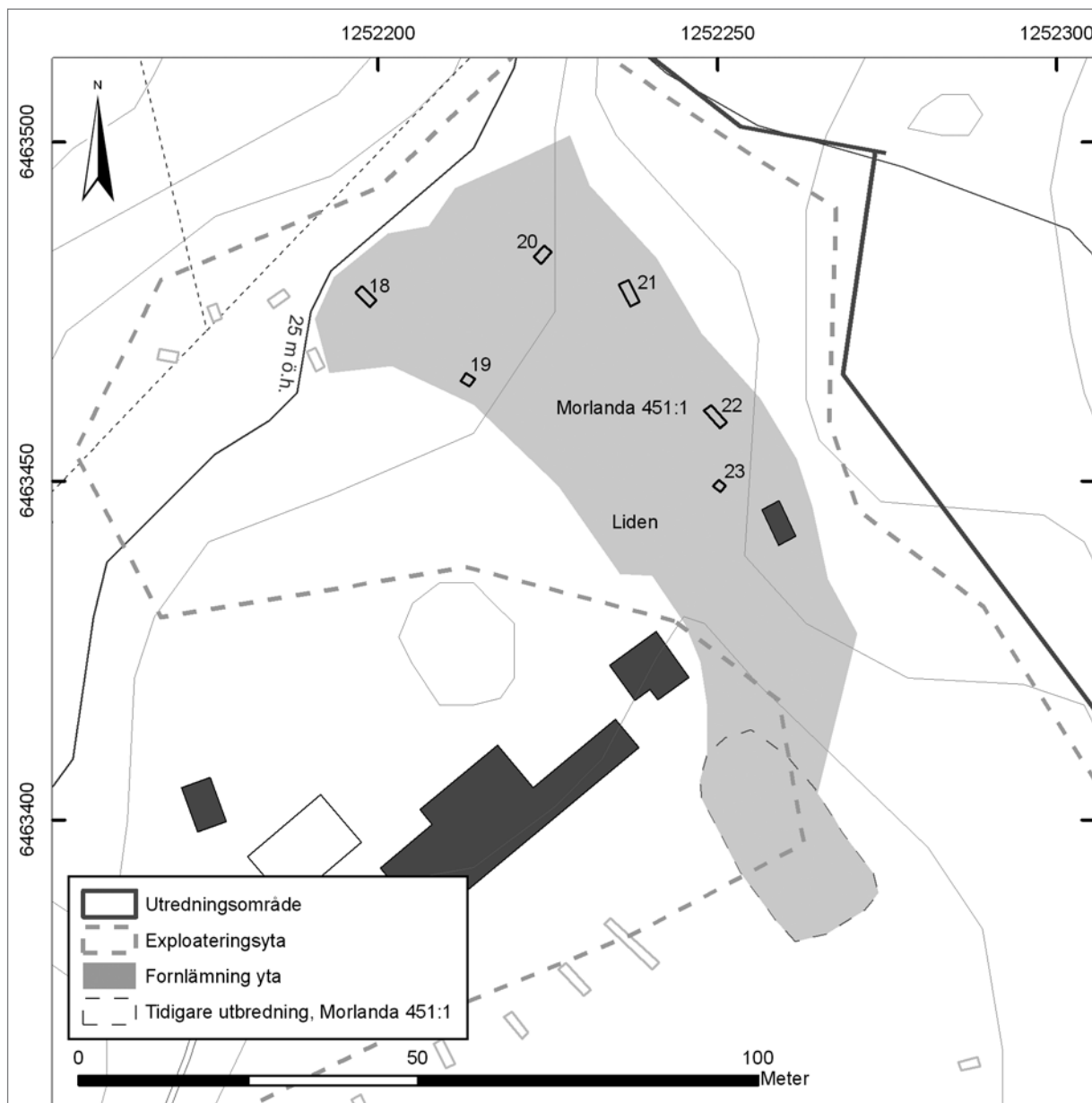
Morlanda 451, en tidigare känd stenåldersboplats med ny utsträckning

Morlanda 451 beskrivs i fornminnesregistret år 1990 som en boplats med okänd utsträckning men minst 35 x 15 meter (NV–SO). Efter utredningen har Morlanda 451 utökats avsevärt mot norr och nordost. Den tillkommande delen är cirka 90 x 20–45 meter (NV–SO) stor och den nya ytan ligger i en gip på västra sidan om ett brant berg (figur 19).

Den nya delen är av lite olika karaktär. I norr utgörs den av en flack platå med inslag av sankmark och små bergsknallar medan den mellersta delen utgörs av en svag nordsluttning mellan berg. Den södra delen, den som ansluter till den tidigare fornlämningen, består av ett sandigt krönläge (figur 18). Platån i norr har avvercats tämligen nyligen, i sluttningen

Figur 18. Vy över det sandiga krönet inom den utvidgade delen av Morlanda 451. Schakt 23 grävdes bland ormbunkarna i bildens mitt. Foto mot norr, Robert Hernek.

Figur 19. Plan över utvidgad del av Morlanda 451 med grävda schakt markerade. Skala 1:1 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

växer ett tätt bestånd av gran medan södra delen kan karakteriseras som igenväxande betesmark. Hela boplatsen Morlanda 451 täcker numera in en yta av cirka 3 400 kvadratmeter. Det ingår emellertid en sankmark belägen öster om den tidigare registrerade boplatsen.

Inom den tillagda ytan grävdes sex schakt (figur 19). Samtliga innehöll rikligt eller tämligen rikligt med slagen flinta. Bland flintan förekommer både svallat och osvallat material. Den svallade flintan förekommer i de lägre partierna i den norra delen medan inget svallat material

hittades i sanden högre upp. I schakt 19 som grävdes i den norra delen av gränbeståndet påträffades också en härd med skörbränd sten (bilaga 2).

Boplatsen kan genom fynd dateras till mesolitikum. Vid en havsnivå på omkring trettio meter över havet har boplatsen legat mitt emellan två vikar, något som är utmärkande för många mesolitiska boplatser. Även om det inte finns säkra belägg är det troligt att åtminstone det sandiga krönet kring schakten 22 och 23 också innehåller lämningar från yngre perioder och mest troligt från senneolitikum och/eller äldre bronsålder.

Morlanda 545, en boplats från mesolitikum

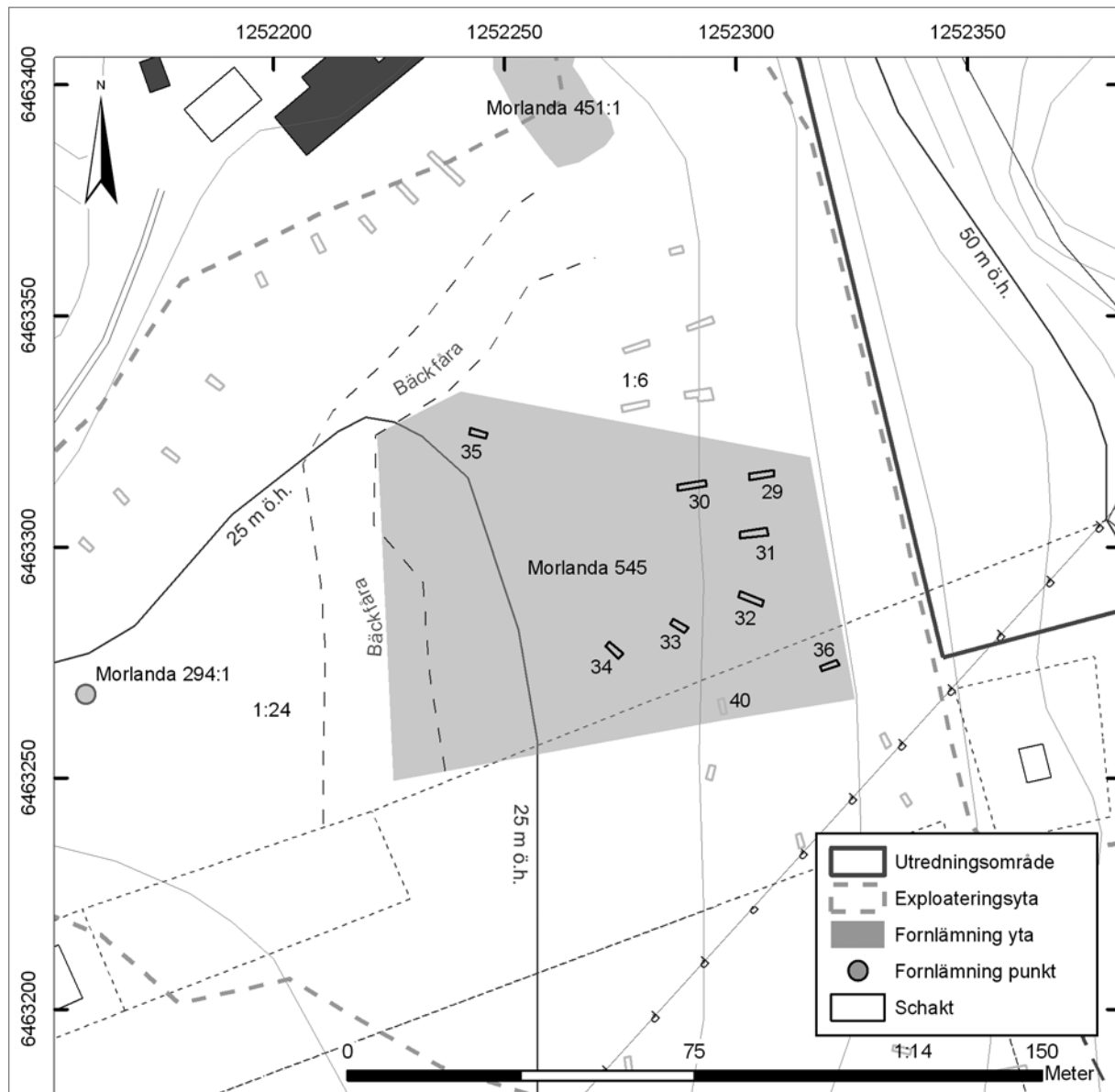
Morlanda 545 är belägen i och omedelbart nedanför en sluttning som vetter mot nordväst. Boplatsen är cirka 100 x 70 meter (öst–väst) och täcker in en yta av cirka 3 000 kvadratmeter (figur 12 och 21). Jordarten utgörs i de övre delarna av sandig silt som övergår i lera och siltig lera.

I schakt 32 framkom vad som kan vara ett kulturlager. Lagret, som bestod av mörkbrun lätt stenig grusinblandad sand, innehåller stora mängder flinta. Lagret kunde dock med säkerhet endast konstateras i detta schakt. I schakten 30 och 31 påträffades vad som tolkades som härदार. Eventuellt finns också stolphål i dess schakt (bilaga 2).

Schakt 34 och 35 visade att det förekommer slagen flinta också längre ner i sluttningen och där sluttningen planar ut ner mot bäcken. Utifrån topografin och höjden över havet, 20–25 meter, kan man med stor sannolikhet säga att det på dessa lägre partier även förekommer flinta och kanske även organiskt material, i mycket djupt liggande lager. Den mycket snabba vattentillströmningen gjorde det dock omöjligt att undersöka den saken närmare. Därtill hade ett återfyllt och igenlagt djupt schakt medfört livsfara för både människor och de kor som under tiden betade på gårdet.

Figur 20. Vy över Morlanda 545. Den nyfunna boplatsen ligger i sluttningen där korna går och betar. Strax framför korna rinner en liten bäck. Foto mot ostsydost, Robert Hernek.

Figur 21. Plan över Morlanda 545 (nyfynd 3) med grävda schakt markerade. Skala 1:500. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

På Morlanda 545 är det mesta av flintan både vitpatinerad och svalad. Även om inga spån eller spånkärnor påträffades härrör flintmaterialet sannolikt från mellanmesolitisk tid. Eventuellt finns också, speciellt i det övre partiet lämningar från yngre perioder.

Morlanda 544, en boplats från mesolitikum

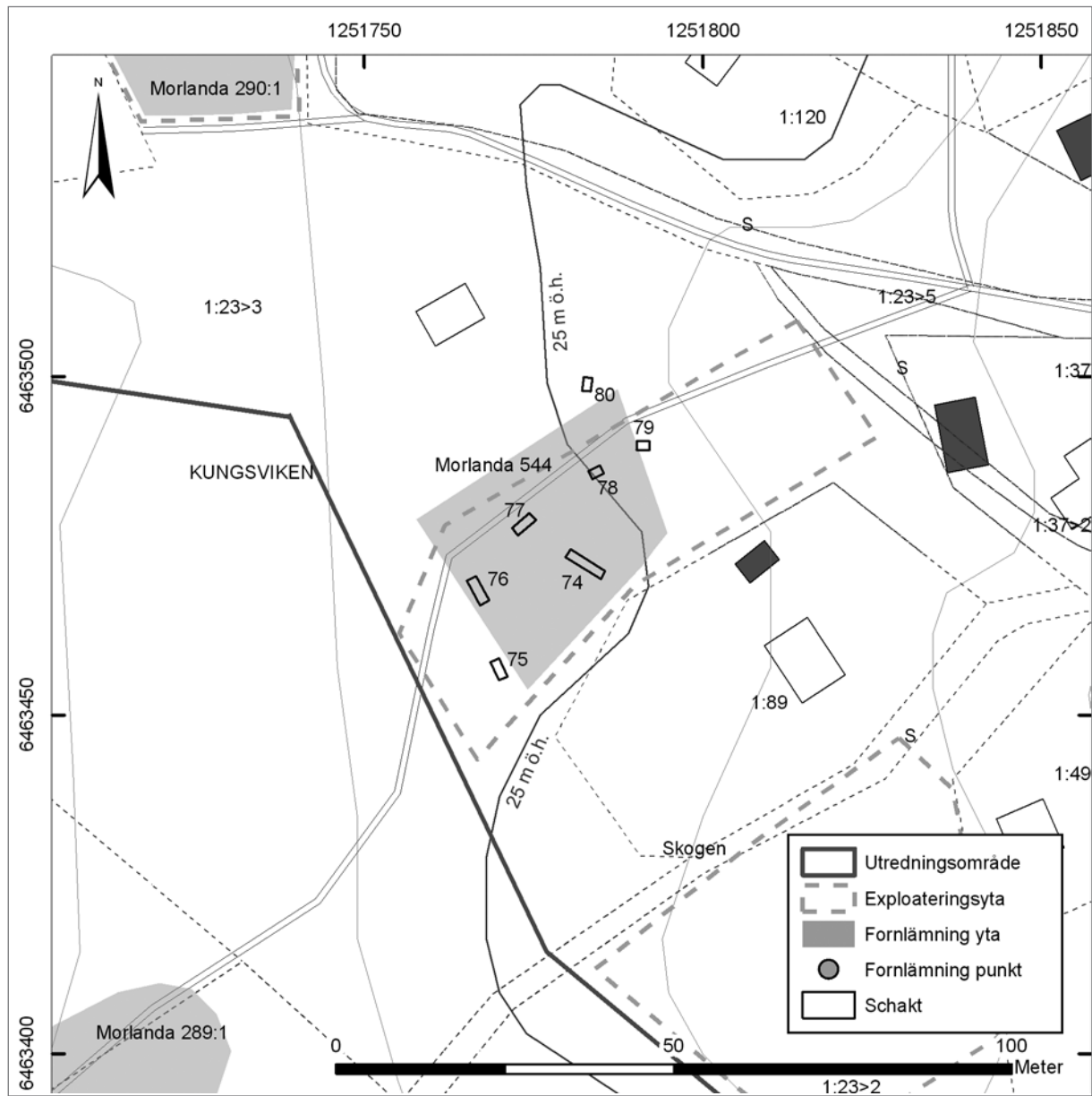
Morlanda 544 är belägen i en östsluttning i skogsmark väster om viken. Den är cirka 35 x 25 meter (västsydväst–ostnordost) och täcker in en yta av cirka 840 kvadratmeter (figur 15, 22 och 23). Boplatsen ligger precis i östra kanten av ett större skogsområde och i mynningen av en större dalgång. Växtligheten består av äldre gles granskog och genom boplatsen löper en mindre skogsväg. Boplatsen begränsas i söder av en bergsbrant som löper ner mot en villatomt och i norr av ett mindre bergsparti. Västerut och högre upp i dalgången finns ytterligare en boplats, Morlanda 289.

På platsen grävdes sju schakt. Fyra stycken, schakten 74, 76, 77 och 79, bedömdes ligga inom själva fornlämningen (figur 23). Fynden framkom i övre delen av ett lager med sand eller finsand som mötte direkt under förnan. Mängden flinta var inte stor vilket kan tyda på att platsen använts för mer tillfälliga uppehåll. Flintan var inte svallad och tycktes innehålla ett homogent material. I västra delen av schakt 77 påträffades en oval, 0,10–0,20 meter djup härd innehållande flinta och skörbränd sten.

Boplatsen, som ligger på 22–28 meter över havet, är i liten grad påverkad av senare aktiviteter och tycks innehålla ett homogent material, troligtvis från sen mesolitisk tid.

Figur 22. Vy över Morlanda 544 med den lilla skogsvägen till vänster i bild. Foto mot västnordväst Robert Hernek.

Figur 23. Plan över Morlanda 544 med grävda schakt markerade. Skala 1:500. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

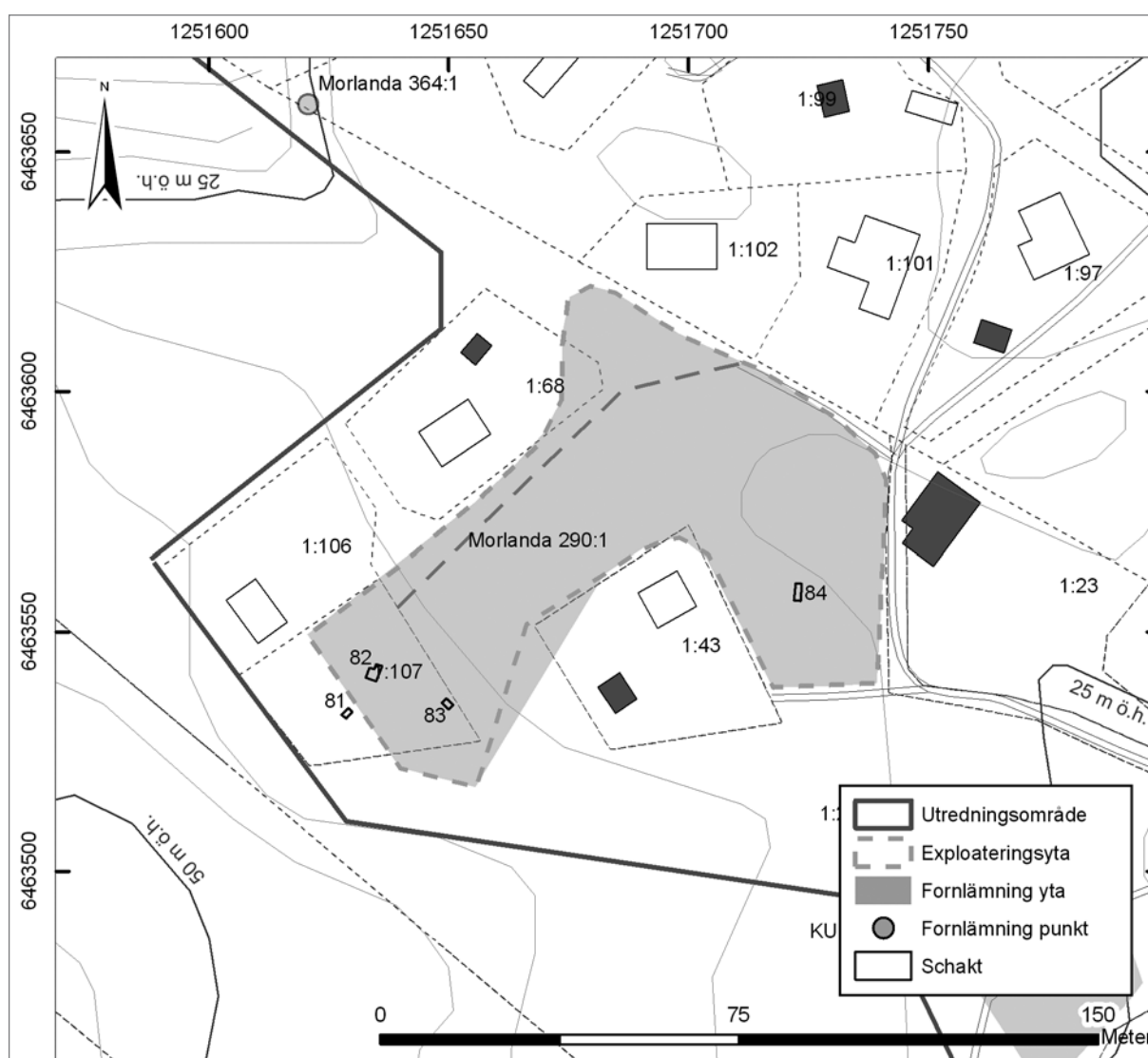
Morlanda 290

Boplatsen Morlanda 290 ligger på en välvårdad gräsmatta på tämligen plan mark omgiven av bebyggelse. Området har tidigare använts som åker och för trädgårdsodling. Morlanda 290 beskrivs i FMIS som ”boplats med osäker utsträckning cirka 80 x 60 meter (västnordväst–ostsydost)” men det anges att utsträckningen är mycket osäker och att den troligen fortsätter in i villa- och sommarstugetomterna omkring. Tidigare fynd utgörs av mesolitiska flintmaterial samt en skafthålsyxa.

I anslutning till Morlanda 290 grävdes fyra schakt (schakt 81–84). I schakt 82 påträffades en packning med sten (figur 24). Stenarna är 0,15–0,40 meter stora. Stenarna uppfattades som lagda. Ytan var annars närmast fri från sten. I stenpackningen, såväl som i de övriga delarna av

Figur 24. Bilden visar schakt 82 inom den nya utsträckningen för Morlanda 290. Foto mot söder, Robert Hernek.

Figur 25. Plan över Morlanda 290 med grävda schakt och ny utbredning markerad. Skala 1:1 000. Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriet 2010-04-20. Dnr 601-2010/1170.

schaktet, fanns rikligt med flinta. Denna är såväl svallad som osvallad samt patinerad och opatinerad. Nämnas kan fyndet av en vitpatinerad spånskrapa med trolig datering till mellanmesolitikum. Det förekommer också enstaka finkornig flinta av neolitisk karaktär. Även i schakt 83, som grävdes utanför gräsmattan förekom en del flinta.

I en sluttning i fornlämningens sydöstra del grävdes ett schakt (schakt 84). Här fanns förutom slagen flinta även en härd med skärvig sten (bilaga 2).

Sammanfattningsvis har Morlanda 290 erhållit en ny utsträckning enligt figur 25. Med tanke på omgivande bebyggelse och att området tidigare brukats för odling kan man anta att delar av boplatsen är ganska störd av senare aktiviteter. Fynden pekar på olika mesolitiska faser och därtill finns fynd från senneolitikum och/eller bronsålder.

Resultat för övriga utredningsområden

Nedan följer en kortare redogörelse för vad som framkommit inom övriga områden. För orienteringens skull är viken utgångspunkt för de olika delområdena. Områdena med de grävda schakten återfinns i figur 11–15.

Undersökt område öster om viken

I detta område grävdes en åker som i öster gränsar till en boplats (Röra 110, figur 11). I åkern gjordes emellertid inga fynd varför man kan misstänka att Röra 110 har en mindre utsträckning än vad som anges i FMIS. Mitt i den åkern som undersöktes finns en äldre väg som tillhör en annan fastighet. Vägen återfinns också på äldre kartor (figur 8).

Undersökta områden sydost om viken kring gården Liden

Rent allmänt för detta område (figur 12) var att slagen flinta påträffades i de flesta av schakten (bilaga 2). Mycket av denna flinta antas vara av mesolitiskt ursprung och är dessutom påverkad av havet. Sydväst om gården Liden finns äldre uppgifter om en boplats, Morlanda 294 (figur 10). Här fanns emellertid inga som helst boplatsindikationer. I bergspartiet väster om gården Liden finns ett par smala sprickdalgångar. I det totala provgropparna som grävdes påträffades enbart en slagen flinta.

Undersökt område längst i söder

Området längst i söder var av speciellt intresse då det gränsar till en hållkista, Morlanda 345 (figur 13). Hållkistan ligger i en stensättning med omkring sju meters diameter. Strax under torven finns en tre meter lång och 0,2 meter tjock håll. Vinkelrätt mot denna finns fyra gavelhällar (figur 13). Vid utredningstillfället uppmärksammades att planområdet markerats i terrängen med rödfärgade träpinnar. Vid hållkistan var dock pinnarna placerade så att den aktuella fornlämningen, till skillnad från kartunderlaget (upprättat 2009-04-25), ligger inom planområdet (figur 26).

Ett område som föreföll intressant låg omkring en liten förkastning i berget cirka etthundra meter söder om hållkistan (se bild på rapportens baksida). I tre provgropar påträffades här slagen flinta, men flertalet provgropar saknade helt fynd. I det här fallet bedömdes dock lämningarna alltför sparsamma för att beteckna området som boplats. Flintan härrör med stor sannolikhet från ett eller flera tillfälliga besök på platsen.

Längs kanten av en djup bäckkravin i södra kanten av åkern uppmärksammades ett område med kolningsgropar (figur 13). Läget invid en bäckkravin är också typisk för många lämningar av den här typen. Kolningsgroparna är maximalt tio till antalet och storleken är 2–4 meter i diameter inklusive omgivande vall. Sannolikt är dessa av sent datum.

Figur 26. Bilden visar Morlanda 345, en hållkista i en stensättning. Hela forn-lämningen är övertorvad men i bildens framkant ses en frilagd, cirka tre meter lång håll. Två meter framför personen i bild är en rödfärgad träpinne. Foto mot norr, Joakim Åberg.

Undersökt område söder om viken

De lägst belägna schakten vid utredningen grävdes ett femtiotal meter söder om viken och på nivåer understigande fem meter över havet (figur 14 och 27). Detta område var av intresse med tanke på eventuella lämningar från äldre varvsverksamhet eller liknande. I schakten närmast viken påträffades en del historisk keramik, fajans, stengods samt enstaka järn och tegel. I botten av schakten 71 och 73 framkom också en ränna som bedömdes vara sentida (bilaga 2).

Ett flertal schakt grävdes i åkern längre söderut (schakt 56–65). Åkerns övre delar längst i sydväst bestod av lera eller silt medan övriga delar av åkern bestod av fin sand till ett djup av minst en meter. Enstaka slagen flinta påträffades i två av schakten.

Figur 27. Vy över området söder om viken. I gräsmattorna till höger i bild grävdes åtta schakt. Åkern till vänster i bild bestod till stora delar av ren sand. Bilden är tagen från berget som ligger väster om Liden. Foto mot sydväst, Robert Hernek.

Undersökta områden väster om viken

Udden väster om viken består huvudsakligen av bebyggelse eller berg i dagen (figur 15). Strax söder om högsta punkten finns emellertid en igenväxande äldre, sandig, odlingslycka vilket motsvarar platsen för Morlanda 139. Denna boplatz blev förundersökt år 2001. Arbetet gjordes med provgropsgrävning och tog endast en dag för en person i anspråk. Sammanlagt grävdes nio provgropar och i de flesta saknades fynd. Resultatet visade att fynden koncentrerades till slutningen i öster och fanns längs med en bergknalle i områdets södra del. Vid eventuell exploatering förordades en slutundersökning av nämnda områden (Axelsson 2001).

Vid utredningen 2009 grävdes provgropar belägna på en liten terrass längst ute på udden, nämligen väster om vägen och cirka 35 meter från havet. I två provgropar påträffades slagen flinta. Denna var tätkornig av hög kvalitet, troligen från perioden senneolitikum–bronsålder. Fynden motiverar dock inga vidare insatser.

Beträffande en äldre fyndplats, Morlanda 293, så kan man med hänsyn till nivån över havet misstänka att denna är något felaktigt placerad (figur 10). Fyndet uppges vara en mesolitisk kölskrapa. Lågt belägna mesolitiska fyndplatser har annars påträffats på flera andra platser på Orust och i flera fall kan dessa fynd förklaras genom erosion, transport av matjord eller liknande. Det finns dock ett litet antal platser där fynden är svåra att förklara (Johansson 1997:32 ff).

Även en annan fyndplats, Morlanda 364, som ligger i kanten av planområdet allra längst i väster bör vara felmarkerad (figur 10). Fyndet är en båtformig yxa med skafthål. Platsen för fyndet utgörs av storblockig terräng i en smal gip (uppgifter ur FMIS).

Resultat – den marinarkeologiska utredningen

Utredningen omfattade enbart de vattenområden där nya flytbryggor kommer att etableras (figur 4). På östra sidan av Kungsviken planeras det för tre stycken bryggor, där två av dem är cirka 40 meter långa medan den nordligaste planeras bli 80 meter lång. På den västra sidan av viken undersöktes en mindre yta för planerad sjöbod och brygga.

Utredningen genomfördes med okulär besiktning och sondering av aktuella bottenavsnitt samt provgrovsgrävning med ejektorsug. Sammanlagt grävdes sex provgropar jämnt fördelade mellan de tre bryggområdena längs östra sidan av Kungsviken. Vid det mindre utredningsområdet på den västra sidan av Kungsviken grävdes inga provgropar.

Bottensubstratet inom den östra delen av Kungsviken består till stor del av mjukbotten med gyttjesediment. Inom de grundare bottenpartierna är förekomsten av ålgräs stor. Vattendjupet uppgick som mest till cirka fem meter. Utredningsområdet på den västra sidan av Kungsviken bestod tillika av mjukbotten med ett maximalt vattendjup på cirka sju meter.

Vid den okulära besiktningen och sonderingen påträffades inga fynd eller anläggningar som bedöms vara av antikvariskt intresse. Resultatet av sammanlagt sex provgropar inom östra sidan av Kungsviken gav endast en mycket liten mängd huggspån. Huggspån påträffades inom området för det norra respektive södra bryggområdet.

Materialets potential

I detta skede är det svårt att bedöma platsernas vetenskapliga potential. Bedömningarna kring lämningarnas potential kan komma att revideras i samband med eventuella förundersökningar. Röra 235 förefaller vara en intakt boplats från slutet av mesolitikum. Det finns dock en del kraftigt svallade flintor som förmodligen härrör från ett äldre skede. Platsen kan också tänkas innehålla en del neolitiska inslag. Röra 235 är naturligt avgränsad. En urlakad härd visar också att mesolitiska anläggningar förekommer. Platsen bedöms i nuläget ha medelhög potential.

Morlanda 451, som är belägen vid gården Liden, är en boplats som har erhållit en väsentligt större utsträckning mot norr. Materialet är i huvudsak mesolitiskt men vissa partier innehåller troligtvis flinta även från neolitikum och/eller bronsålder. En härd påträffades i den norra delen, där det enbart tycks finnas mesolitiskt material. Platsen bedöms i nuläget ha medelhög potential.

Beträffande Morlanda 545, som ligger söder om gården Liden, kan denna vara svår att avgränsa. Med all sannolikhet innehåller boplatsens västra del överlagrade material på större djup. Detta gick av flera skäl, bland annat säkerhetsskäl, inte att undersöka närmare vid utredningen. Här kan alltså finnas bevarat organiskt material. Inför en eventuell

framtida förundersökning bör fälttiden därför vara väl tilltagen. Platzens potential är helt beroende av vad förundersökningen skulle ge.

En annan nyupptäckt boplats är Morlanda 544, belägen i skogsmark väster om viken. Boplatsen är i liten grad påverkad av senare aktiviteter och tycks innehålla ett homogent material, troligtvis från sen mesolitisk tid. I ett av schakten påträffades också en härd. Platsen bedöms i nuläget ha medelhög potential.

Morlanda 290 är en tidigare känd fornlämning som efter utredning utvidgats ytterligare. På denna plats varierar troligtvis värdet högst avsevärt inom olika ytor. Området har tidigare använts som åker och för trädgårdsodling och kan antas vara ganska påverkat. Fynden pekar på olika mesolitiska faser och därtill finns fynd från senneolitikum och/eller bronsålder. Boplatsen har med all sannolikhet sträckt sig längre västerut, till redan bebyggda tomter.

Slutsatser samt åtgärdsförslag

Sammantaget är de nyfunna platserna Röra 235, Morlanda 544 och 545 att betrakta som fasta fornlämningar. Två tidigare registrerade boplatser, Morlanda 451 och 290, har efter utredningen erhållit större utbredning. Inom övriga utredningsområden påträffades ingenting som anses kunna motivera ytterligare antikvariska insatser. Inte heller ur marinarkeologiskt hänseende har Bohusläns museum någon antikvarisk erinran mot det planerade arbetsföretaget.

I händelse av att lämningarna kommer att beröras av exploatering föreslår Bohusläns museum att de nyupptäckta fornlämningarna samt att tidigare registrerade fornlämningar med sina nya utbredningar bör bli föremål för fortsatt undersökning i form av en arkeologisk förundersökning. En fornlämning som kan komma att beröras, Morlanda 139, har blivit förundersökt vid ett tidigare tillfälle (Axelsson 2001).

Längst i sydost tangerar planområdet en hållkista, Morlanda 345. Stor hänsyn bör tas till miljön kring denna fornlämning. Hundra meter söder om hållkistan finns också en miljö med högt naturvärde. En rekommendation är att även denna bevaras i sitt nuvarande tillstånd.

Referenser

Litteratur

Axelsson, S. 2001. *Arkeologisk förundersökning Kungsviken 1:6, Morlanda socken, Orust kommun*. Bohusläns museum Rapport 2001:27.

Enqvist, A. 1922. *Stenåldersbebyggelsen på Orust och Tjörn*. Uppsala.

Fornlämningsmiljöer i Göteborgs och Bohus län. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län Rapport nr 10. 1984

Johansson, G. 1997. *En lihultboplats med äldre och yngre inslag. Fornlämning 37, Morlanda socken, Orust kommun, Bohuslän*. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska Resultat. UV Väst Rapport 1997:23.

Overland, V. (red.) 1994. *Orust. Historia och miljö. Kulturmiljöprogram för Orust kommun*. Bohusläns museum. Kulturhistoriska dokumentationer nr 7. Uddevalla.

Palm, D. 1963. Ortnamnen i Orusts västra härad. I: *Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län VIII. Ortnamnen i Orusts Västra Härad*. Institutet för Ortnamns- och dialektforskning i Göteborg. Lund 1963.

Pettersson, J. 1999. *Skärgårdsverken i Bohuslän. Trankokerier och silsalterier under 1700-talets sillfiskeperiod*. J. Pettersson, Stockevik.

Otryckta källor

FMIS, Digitala Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet Stockholm.

Gutehall, A. 2003. Anmälan om utförd arkeologisk undersökning, Röra 110 och 208 (Lst Dnr 431-55622-2002 b). Bohusläns museums arkiv.

Gullman, S.H. *Kungshamn och Kungsviken, ekonomiska centra under medeltiden*. <http://bohusgillet.se/Kungshamn>. Artikel nedladdad 2007-06-20.

Kartor

Geometrisk avmätning av inägomark i Kungsviken från 1695. Lantmäteriets arkiv: N80-33:N1:50.

Storskifteskarta av inägomark i Kungsviken från år 1800. En brygga eller kaj är inritad på den västra sidan av viken. Lantmäteriets arkiv: N80-33:3.

Laga skifteskarta i Kungsviken från år 1830. Områden som brukas som åker- och betesmark överensstämmer tämligen väl med dagens markutnyttjande. Lantmäterimyndigheternas arkiv: 14-MOR-218.

Storskifteskartan av utmark för Brattås från år 1794. På en liten udde vid östra sidan av viken finns nio byggnader samlade. Lantmäteriets arkiv: N93-6:4.

Karta över båtbyggnadsplanerna samt strandplatsen till hemmanet Westra Brattås från år 1865. Lantmäteriets arkiv: 14-RÖR-242.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr:	-
Västarvets dnr:	NOK 605-2009
Västarvets pnr:	D263
Fornlämningsnr:	Morlanda 139, 290–294, 363, 364, 451, 452
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Orust
Socken:	Morlanda
Fastighet:	Kungsviken 1:6, Brattås 1:5 m. fl.
Ek. karta:	8120
Läge:X:	6463365, Y: 1252029
Meter över havet:	-5 till 40
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 gon V
Höjdsystem:	RH 70
Uppdragsgivare:	Orust kommun
Ansvarig institution:	Bohusläns museum
Projektledare:	Robert Hernek, Västarvet/ Bohusläns museum
Fältpersonal:	Robert Hernek och Joakim Åberg (landdelen) samt Thomas Bergstrand och Matthew Gainsford (den marina utredningen)
Konsulter:	Stene Entreprenad AB
Fältarbetstid:	2009-08-06 t. o. m. 2009-08-18 (landdelen) 2009-09-10 (den marina utredningen)
Arkeologtimmar:	144 (landdelen), 16 (den marina utredningen)
Undersökt yta:	cirka 120 000 kvadratmeter
Arkiv:	Bohusläns museums arkiv
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Bilagor

Bilaga 1. *Översikt över fasta fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom detaljplaneområdet.*

Bilaga 2. *Schaktbeskrivning.*

Bilaga 3. *Objekttabell över berörda fornlämningar.*

Bilaga 1. Översikt över fasta fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom detaljplaneområdet.

RAÅ nr	Lämningstyp	Antal	M ö. h.	Beskrivning	Status	Kommentar
Röra 110	Boplats	1	25	Stenåldersboplats	Fast fornlämning	Delvis förundersökt 2002
Morlanda 451	Boplats	1	25		Fast fornlämning	Utvidgas efter utredning
Morlanda 294	Boplats	1	20	Uppgift om	Bevakningsobjekt	
Morlanda 345	Hällkista	1	40	I stensättning	Fast fornlämning	I områdesgränsen
Morlanda 452	By-/gårdstomt	1	15	Kungsvikens gamla tomt	Övrig kulturhistorisk lämning	
Morlanda 363	Boplats	1	15	Uppgift om	Bevakningsobjekt	
Morlanda 290	Boplats	1	30	Stenåldersboplats	Fast fornlämning	
Morlanda 139	Boplats	1	25	Stenåldersboplats	Fast fornlämning	Förundersökt 2001
Morlanda 293	Fyndplats	1	10	Flintfynd	Övrig kulturhistorisk lämning	
Morlanda 364	Fyndplats	1	25	Båtformig yxa, skafthål	Övrig kulturhistorisk lämning	Troligen felmarkerad
Morlanda 292	Fyndplats	1	20	Handtagskärna, spån	Övrig kulturhistorisk lämning	
Morlanda 291	Fyndplats	1	5	Bryne av skiffer	Övrig kulturhistorisk lämning	

Bilaga 2. Schaktbeskrivning.

Schaktnr	Läge	Längd (m)	Djup (m)	Lager	Fynd och anläggningar	Kommentar
1	S om Liden	9,5	0,8	Matjord: 0,3, gråbrun sand: 0,12; ljusgrå sand: 0,04; gulbrun sand: minst 0,35	Enstaka patinerad flinta varav ett fragment av spånkärna (sandarna)	
2	S om Liden	5,5	0,6	Lager som schakt 1	Enstaka flintor varav ett stort avslag med retusch	
3	S om Liden	4,0	0,5	Lager som schakt 1	Enstaka flinta	
4 - 6	S om Liden	4,0	0,6	Matjord: 0,20 – 0,30; gulbrun lera	Enstaka svallad och osvallad flinta. Stor slagen kvarts + spånfragment i schakt 5	
7	S om Liden	3,5	0,8	Matjord: 0,28, sand/silt 0,10; gråbrun sand 0,07; gulbrun sand: minst 0,40	Enstaka flinta (svallad och osvallad)	
8 -12	S om Liden	4,0	0,7	Matjord: 0,20-0,30, gulbrun lera -	Enstaka svallad flinta	
7	S om Liden	4,0	0,80	Matjord: 0,28; sand/silt: 0,10; gråbrun sand: 0,07; gulbrun sand: minst 0,4	Enstaka flinta	
8 - 12	S om Liden	3,0- 4,0	0,4 -0,8	Matjord: 0,20-0,30; gulbrun lera eller silt/lera -	Enstaka svallad flinta	
13	S om Liden	4,0	1,30	Matjord: 0,42; grå sand: 0,06; grå lera: 0,12; brungrå lera: 0,13; gulgrå lera: minst 0,60	Två flintor i lager 3 (grå lera)	
14	Terrass i hygge N om Liden	3,0	0,35	Torv: 0,1; gråbrun grusinblandad sand med enstaka sten: 0,15	1 avslag	Strandbildning
15	Terrass i hygge N om Liden	2,5	0,40	Torv: 0,1; ljus grusinblandad sand (L2): 0,08; grusig sand som övergår i småsten, sand/grus: 0,10; botten av ljus finsand	L2: 3 avslag L3: en plattformskärna	Strandbildning
16	Terrass i hygge N om Liden	3,0	0,35	Torv: 0,1; grusinblandad sand med större stenar: 0,25	2 flintor	Fuktigt parti
17	Terrass i hygge N om Liden	2,5	0,4	Torv: 0,1; ljus sand/grus och småsten samt större stenar: 0,15; botten av finsand	1 avslag (svallat)	Nära bergskanten
18	Morlanda 451	4,0	0,35	Torv: 0,1, ljus sand/grus: 0,1 (fyndförande), botten av brun sand	15 flintor, svallade och osvallade, 1 bränd	
19	Morlanda 451	1,0	0,15	Torv: 0,1; gråbrun sand/grus: med enstaka stenar 0,1 (fyndförande); brun sand	HÄRD. Fynd i schaktet: 26 flintor och 2 kvarts. Svallade och osvallade, flera brända, 2 med retusch	Härd: 0,40 m i diameter med koncentration av skörbränd sten
20	Morlanda 451	2,0	0,2	Torv: 0,1; botten av gråbrun sand/grus med enstaka större (>0,5 m) stenar -	6 flintor och 2 kvarts. Enstaka svallade	
21	Morlanda 451	4,0	0,15	Torv: 0,10; botten av brun något grusinblandad sand	25 flintor (1 med retusch, 1 kärna)	I liten markväg. Enstaka skärvtsten. Endast grävd lite i ytan.
22	Morlanda 451	2,0	0,25	Torv: 0,05; brun sand (ploglager): 0,15; ljusbrun något grusinblandad sand (mycket fynd i ytan detta lager)	Ett 70-tal flintor (1 med retusch, enst. brända) samt 1 kärna i kvarts. Osvallat material. Enstaka neolitisk flinta?	Strax N om krönet. Tidigare odlad yta.

Schaktnr	Läge	Längd (m)	Djup (m)	Lager	Fynd och anläggningar	Kommentar
23	Morlanda 451	1,0		Torv: 0,05; brun sand (ploglager): 0,15; ljusbrun något grusinblandad sand	Rikligt med flinta konstaterades. Flesta vitpatinerade, brända förekommer	Mycket fynd i ytan av L2
24	N om Mo 545	3,0	0,40	Matjord: 0,22; grå stenig sand/silt: 0,10; gråbrun sand -	Enstaka flinta i lager 1 och 2	
25	N om Mo 545	6,0	0,50	Matjord: 0,22; grå stenig sand/silt: 0,12; gråbrun sand/silt -	Recent mtr + 15 flintor (svallade och osvallade)	Troligen även neolitiska flintor Fynd i L1 + L2
26	N om Mo 545	6,0	0,50	Matjord: 0,34; gulbrun sand/silt -	Enstaka flintor	
27	N om Mo 545	6,0x2,6	0,50	Matjord: 0,32; m.grå sand/silt: 0,05, gråbrun sand/silt -	6 flintor, 1 fajans, 1 glas	Störning, troligen av äldre bäckfåra
28	N om Mo 545	5,0	0,50	Matjord: 0,28; gulbrun sand -	4 flintor varav 2 svallade	Fynden i L1 (matjord)
29	Morlanda 545	6,0	0,80	Matjord: 0,30; mörkgrå sand/silt: 0,22; grå sand/silt: 0,10; gulbrun lera -	18 flintor, alla svallade, flesta vitpatinerade	Flintan i L1 + L2
30	Morlanda 545	6,0	0,40	Matjord: 0,30; sand -	HÄRD och STOLPHÅL? 13 flintor, alla svallade och vitpatinerade, 1 bränd	Härd och stolphål direkt i ytan av L2
31	Morlanda 545	6,0	0,60	Matjord: 0,26; grusinblandad sand: 0,22; ljus grå siltig sand -	HÄRD, STOLPHÅL?, GROPP Ett 40-tal flintor. Flesta lätt svallade och patinerade	Härd: 1,0x0,85 stor med sot i ytan. Stolphål: 0,24 diameter, sand/silt i ytan. Grop: oval, 0,85x0,65 m stor, sand/silt i ytan Fynden f. a. i L1
32	Morlanda 545	5,5	0,60	Matjord: 0,28; grusinblandad sand: 0,14 (ev. kulturlager); gulbrun sand -	Ett 100-tal flintor. Mestadels svallat och patinerat (1 med inhak). Även enstaka neolitisk flinta?	Ev. kulturlager, tydliga lager (L2). Fynden i L1 + L2
33	Morlanda 545	4,0	0,5	Matjord: 0,18; steninblandad sand: 0,12; mörkbrun sand/grus: 0,08; brun sand/grus -	33 flintor, allt material svallat och patinerat	Inget tydligt lager som i schakt 32. Fynden i L1 + L2
34	Morlanda 545	4,0	0,35	Matjord: 0,28; gul lera -	Mycket flinta i L1	
35	Morlanda 545	4,0	0,60	Matjord: 0,28; gul lera -	Två flintor i leran	Nära bäcken, ej grävt till botten, stark vattentillströmning
36	Morlanda 545	4,0	0,66	Matjord: 0,32, mörk steninblandad sand/grus: 0,58; sand -	9 flintor, 1 finkornig, överrigt patinerat och lätt svallat. Även fajans	
37	S om Mo 545	3,0	0,28	Matjord: 0,26; botten av siltig lera -		
38	S om Mo 545	3,5	0,3	Matjord: 0,18; sand/grus och rikligt med småsten: 0,12; botten av sand	1 avslag	
39	S om Mo 545	3,5	0,32	Matjord: 0,22; sand/grus och småsten: 0,08; botten av lera	6 flintor varav 4 svallade	
40	Morlanda 545	4,0	0,8	Matjord: 0,32; botten av gulbrun finsand, minst 0,4 m	15 flintor, lätt svallade och vitpatinerat	
41	S om Mo 545	3,0	0,32	Matjord: 0,32; botten av siltig sand	1 kärna, 3 avslag	

Schaktnr	Läge	Längd (m)	Djup (m)	Lager	Fynd och anläggningar	Kommentar
42	S om Mo 545	4,0	0,35	Matjord: 0,3; botten av gul slitig lera	1 avslag (metallslagen?)	
43	S om Mo 545	4,0	0,3	Matjord: 0,25; botten av slitig lera	1 avslag	
44	S om Mo 545	4,0	0,3	Matjord: 0,25; botten av slitig lera	-	
45	S om Mo 545	4,0	0,35	Matjord: 0,35; botten av sandig silt	-	
46	S om Mo 545	6,0	0,25	Matjord: 0,25; botten av slitig sand i Ö, sand med stenblandning i V	1 splitter	
47	Längst i söder	7,0	1,1	Matjord: 0,20; finsand -	2 flintor i sandig silt (L3?) varav 1 med retusch	Fynden ev. i S48
48	Längst i söder	8,0	0,50	Matjord: 0,20; finsand i Ö, sand/silt i V	6 flintor	Enstaka skörbränd sten
49	Längst i söder	5,0	0,30	Matjord: 0,25; finsand -	4 flintor (2 svallade) + recent material	
50	Längst i söder	4,0	0,35	Matjord: 0,30; sand -	3 flintor varav 1 avslag med retusch + 1 svallad	
51	Längst i söder	6,0	0,35	Matjord: 0,30; sand -	3 flintor + recent material	
52	Längst i söder	3,5	0,55	Förna: 0,05; brun sandig silt med inslag av sten: 0,30; grusig sand/silt -	-	I skog ö om åker
53	Längst i söder	4,0	0,85	Förna + mörkbrund sand/silt: 0,22; brun sandig: 0,20; grusig sand/silt -	-	I skog ö om åker
54	Längst i söder	4,0	0,55	Matjord: 0,45; gulbrun lera -	1 kärna (?) av kvarts	
55	Längst i söder	5,0	0,45	Matjord: 0,40; gulbrun lera -	1 kärna av flinta + recent	
56	Söder om viken	4,0	0,6	Matjord av sandig silt: 0,2; botten av gul lera	-	
57	Söder om viken	4,5	0,4	Matjord av sandig silt: 0,3; botten av gul lera	-	
58	Söder om viken	3,5	0,2	Matjord av sandig silt: 0,2; botten av gul lera	-	
59	Söder om viken	4,0	0,25	Matjord av siltig sand: 0,2; botten av ljus silt	3 avslag, 1 bränt	
60	Söder om viken	4,5	1,0	Matjord, sandig: 0,25; brun sand som på 0,6 m djup övergår i finsand	-	
61	Söder om viken	4,0	0,5	Matjord, sandig: 0,25; botten av sand	-	
62	Söder om viken	4,0	1,8	Matjord, sandig: 0,3; brun sand som på 0,6 m djup övergår i finsand	1 avslag (i brun sand)	Nära ravinkant
63	Söder om viken	4,0		Matjord av siltig sand: 0,25; botten av sandig silt	1 avslag (svallat)	
64	Söder om viken	4,0	0,5	Matjord av siltig sand: 0,25; botten av finsand	-	dräneringsrör
65	Söder om viken	3,0	0,4	Matjord av siltig sand: 0,25; botten av finsand	-	
66	Söder om viken	3,5	0,35	Matjord (delvis påförd): 0,20; botten av ljus sand	1 fajans 1 flintavslag	
67	Söder om viken	3,5	0,25	Matjord (delvis påförd): 0,20; botten av ljus sand	-	

Schaktnr	Läge	Längd (m)	Djup (m)	Lager	Fynd och anläggningar	Kommentar
68	Söder om viken	3,5	0,35	Matjord 0,25; botten av ljus sand	1 flintavslag	
69	Söder om viken	3,5	0,40	Matjord (påförd): 0,34; botten av ljus sand	-	
70	Söder om viken	4,0	0,7	Förna: 0,12; grå sand: 0,12; flammig gulbrun sand: 0,12; gråbrun sand: 0,06; mörkbrun sand: 0,10; gråvit sand -	1 rödgods, 1 glas, 1 järnspik, 1 nithuvud	Keramiken sentida
71	Söder om viken	4,0	0,50	Förna: 0,12; gråbrun sand: 0,28; gråbrun sand: 0,10; gråvit sand -	RÄNNA. Fynd i schaktet: rödgods, fajans, tegel	Ränna: ca 0,40 m bred och 0,06 m djup. Flat botten. Fyllning av gråvit sand.
72	Söder om viken	4,0	0,35	Förna + mörk sand: 0,30; gråvit sand -	RÄNNA: se schakt 71. Fynd: 1 skärva stengods	Ränna (dränering?)
73	Söder om viken	4,0	0,5	Förna: 0,14; gråbrun sand: 0,30; gråvit sand -	-	
74	Morlanda 544	6,5	0,30	Förna + mörk sand/silt: 0,30; fast berg	-	
75	Vid Morlanda 544	3,0	0,35	Förna + rötter: 0,20; podsol: 0,08; Gul sand -	-	
76	Morlanda 544	4,5	0,34	Förna: 0,10; mörkbrun sand/silt: 0,12; grå sand (podsol): 0,04; brun sand: 0,04; brun-gul sand -	1 avslag	
77	Morlanda 544	4,0	0,30	Som schakt 76	HÄRD. Fynd i schaktet: 23 flintor varav 3 brända. Osvallat material	Hård: ca 0,7x1,3 m och 0,10-0,20 m djup. Fyllning: ljusgrå sand med flinta och skärvig sten
78	Morlanda 544	1,5	0,35	Förna: 0,15; grå sand (urlakningssikt): 0,08; ljus finsand utan sten som övergår i siltig finsand	Ett 20-tal flintor. Inga svallade, någon bränd. 1 slagen kvarts	Fynd f.a. i övergången till finsanden och en bit ner i finsanden
79	Morlanda 544	1,5	0,35	Förna: 0,15; grå sand: 0,12; brun finsand som övergår i siltig finsand	1 avslag (bränt)	
80	Vid Morlanda 544	2,0	0,40	Matjord: 0,20; brun finsand -	-	Norr om liten markväg
81	Morlanda 290	2,0		Matjord: 0,15; finsand -	-	
82	Morlanda 290	2,5x3,0	0,35	Förna + lätt grusig sand/silt med flinta: 0,22; stenig grusig mörk sand med flinta: 0,10; finsand med flinta samt stenpackning	STENPACKNING i finsanden. Rikligt med flinta (1 spånkrapa) Både svallad och osvallad flinta	Stenpackning: stennarna f. a. 0,2x0,2 m stora Ej helt grävd i botten
83	Morlanda 290	2,5	0,3	Förna: 0,10; botten av grus/sand	13 flintor varav 1 med retusch, osvallat material	Bland blåbärris SO om gräsmatta
84	Morlanda 290	4,0	0,35	Förna: 0,08; brungrå sand: 0,14; ljusbrun sand -	HÄRD. Fynd i schaktet: 7 flintavslag	Hård: 0,9x1,0 och 0,18 djup och med skärviga stenar
85	Öster om viken	5,0	0,45	Matjord: 0,25; botten av grusinblandad sand -	-	I åker. Dräneringsdike
86	Öster om viken	4,0	0,40	Matjord: 0,30; botten av sand + grusinblandad sand -	-	I åker

Schaktnr	Läge	Längd (m)	Djup (m)	Lager	Fynd och anläggningar	Kommentar
87	Öster om viken	4,0	0,35	Matjord 0,25-0,30; botten av sand		I åker
88	Öster om viken	3,5	0,35	Matjord: 0,25; botten av sand		I åker
89	Öster om viken	5,5	0,30	Matjord: 0,25; - störning, ej grävd i botten		I åkermark
90	Öster om viken	11,0	0,40	Matjord 0,25, mörkbrun sand/silt 0,12, botten av sand	1 svallad flinta	I åkermark
91	Öster om viken	3,0	0,44	Matjord 0,25; botten av sand		I åkermark
92	Öster om viken	3,0	0,75	Matjord 0,28, brun något flammig sand: 0,10; gulbrun sand 0,10; silt sand -		I åkermark
93	Öster om viken	3,5	0,46	Matjord 0,25, botten av brun sand		I åkermark
94	Röra 235	4,0	0,66	Förna + mörkbrun sand 0,28; gråvit finsand/flygsand: 0,16; brun något flammig sand -	Ett tiotal flintor. Svallade förekommer	Flintan i L1+L2
95	Röra 235	4,5	0,35	Förna + mörkbrun sand/silt 0,20; gråvit finsand: 0,10; brun sand -	HÄRD i L2. Fynd: ett 30-tal flintor. Flera brända. Inga svallade flintor.	Härd: ca 1 m i diam. Gråvit sand med flinta samt ansamling av skörbränd sten i ytan (urlakad).
96	Röra 235	3,0	0,30	Förna + mörkbrun sand 0,25; rödbrun sand: 0,05; valbrun sand -	Drygt 20-tal flintor (ca 10 brända). Ett par svallade avslag	Fynd i L2
97	Röra 235	3,0	0,55	Förna + gulbrun sand 0,20; mörkbrun sand/silt: 0,18; ljusgrå lätt grusinblandad sand -	5 flintor. Inga svallade. Ett par större avslag.	Fynd i L1 + 2 (1 avslag i L3)
98	Röra 235	3,0	0,45	Förna + brun sand 0,24; mörkbrun sand: 0,14; gulbrun grusinblandad sand -	10 flintor (2 bräna, 1 fin-kornig). Inga svallade	

Bilaga 3. Objekttabell över berörda fornlämningar.

Obj. nr/RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Osäker position	Osäker utbredn.
Röra 235:1 (Nyfynd 1)	Boplats	Stenåldersboplats, cirka 40 x 10–20 meter stor (SV–NO), belägen i skogsmark på södra sidan av en liten dalgång. Boplatsen, som omfattar en yta av cirka 575 kvadratmeter, begränsas av berg i norr och i söder. Utifrån fynd och platsens höjd över havet kan boplatsen ges en preliminär datering till senmesolitikum. 25–29 m ö. h.	Fast fornlämning, välbevarad, ej undersökt.	Nej	Ja
Nyfynd 2 (ingår numera i Morlanda 451:1)	Boplats	Stenåldersboplats, cirka 90 x 20–45 meter (NV–SO), belägen öster och nordost om gården Liden. Boplatsen ligger i en gip på västra sidan om ett brant berg. Boplatsen är långsträckt och av lite olika karaktär. Den norra delen utgörs av en flack platå med inslag av fuktiga partier och små bergsknallar. Den mellersta delen utgörs av en svag nordsluttning mellan berg medan den södra delen består av ett sandigt krönläge. Platån i norr har avverkats tämligen nyligen, i sluttningen växer ett tätt bestånd av gran medan södra delen kan karaktäriseras som igenväxande betesmark. Boplatsens utsträckning om cirka 2700 kvadratmeter, är delvis gjord utifrån topografiska bedömningar. I söder gränsar området till en tidigare registrerad boplats Morlanda 451. Boplatsen dateras till mesolitikum men omfattar troligen även yngre perioder. 25–37 m ö. h.	Fast fornlämning, välbevarad, ej undersökt.	Nej	Ja
Morlanda 545:1 (Nyfynd 3)	Boplats	Boplats, cirka 100 x 70 meter (Ö–V), belägen på i en sluttning som vetter mot nordväst. Nedanför sluttningen, invid ett mindre vattendrag planar marken ut. Jordarten utgörs i de övre delarna av sandig silt som övergår i lera och siltig lera. Sluttningens övre delar innehåller rikligt med flinta och både patinerad som opatinerad ingår i materialet. Under ploglagret återfinns här även ett mörkare fyndförande lager. I ett schakten påträffades en härd. Utredningen visade att det finns lämningar också längre ner i sluttningen och utifrån topografien och höjden över havet kan dessa också återfinnas i mycket djupt liggande lager. Sådana lämningar kan också innehålla organiska material. Vid utredningstillfället var det dock inte möjligt att undersöka den saken närmare. Boplatsen dateras till mesolitikum men troligtvis finns lämningar också från senare perioder. 20–35 m ö. h.	Fast fornlämning, skadad, ej undersökt.	Nej	Ja
Morlanda 544:1 (Nyfynd 4)	Boplats	Stenåldersboplats, cirka 35 x 25 meter (VSV–ONO), belägen i en östsluttning. Boplatsen ligger precis i östra kanten av ett större skogsområde och i mynningen av en större dalgång. Växtligheten på platsen består av äldre gles granskog och genom boplatsen löper en mindre skogsväg. Boplatsen begränsas i söder av en bergsbrant ner mot en villatomt och i norr av ett mindre bergsparti. Västerut och högre upp i dalgången finns ytterligare en boplats, Morlanda 289. Inom vad som bedöms vara själva boplatsen grävdes fyra schakt och i ett av dessa påträffades en anläggning i form av en starkt urlakad härd. Boplatsen har en utsträckning av cirka 840 kvadratmeter och kan ges en preliminär datering till senmesolitikum. 22–28 m ö. h.	Fast fornlämning, välbevarad, ej undersökt.	Nej	Ja

Obj. nr/RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Osäker position	Osäker utbredn.
Morlanda 290:1	Boplats	Tillägg: Boplatsen kan efter utredning konstateras ha en större utbredning än vad som anges i FMIS. Rikligt med flinta påträffades såväl i den sydvästra som i den sydöstra delen. Boplatsens omfattning kan därmed ökas från cirka 3 100 kvadratmeter till cirka 5 600 kvadratmeter. Vid utredningen påträffades en spånkrapa samt kärnfragment och flintspån mesolitisk karaktär. Tidigare har en skafthålsyxa påträffats inom boplatsen. 29–35 m ö. h.	Fast fornlämning, skadad, ej undersökt.	Nej	Ja
Morlanda 294:1	Boplats	Tillägg: Vid utredningen framkom inget som antyder att det skulle ha legat en boplats på den aktuella platsen. 20-30 m ö.h.	Uppgift om fornlämning.	Ja	Ja
Morlanda 139:1	Boplats	Tillägg: Morlanda 139:1 är en stenåldersboplats som förundersöktes år 2001 (Axelsson 2001). Förundersökningen gjordes med anledning av avstyckning och då framkom att flintan koncentreras till områdets sydöstra och södra del. För att undvika fornlämningen rekommenderades en flyttning av tomtgränsen 20 meter åt norr och nordväst. I annat fall förslags att en slutundersökning görs inom ett cirka 50 x 20 meter stort område (Axelsson 2001). Morlanda 139 är i FMIS felaktigt placerad cirka 50 meter söder om boplatsen. Det korrekta läget för det föreslagna slutundersökningsområdet är angivet i bilaga 2. 25-30 m ö.h.	Fast fornlämning, förundersökt men ej slutundersökt.	Nej	Ja

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN
VÄSTARVET